

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

НАЦИОНАЛНА
СТРАТЕГИЧЕСКА
РЕФЕРЕНТНА РАМКА
2007 – 2013

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„Развитие на конкурентоспособността
на българската икономика“ 2007-2013
www.opcompetitiveness.bg

Счетоводство за предприемачи

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на конкурентоспособността на българската икономика“ 2007-2013 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Гражданско дружество „Бизнес инкубатор – Бургас“ и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Договарящия орган.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„Развитие на конкурентоспособността
на българската икономика“ 2007-2013
www.opcompetitiveness.bg

СЪДЪРЖАНИЕ

1. Въведение	3
2. Основни обекти на счетоводството в предприятието	4
Активите на предприятието	5
Капиталите като обект на счетоводството	18
Стопанските операции и процеси	28
Условните вземания и условните задължения	31
Приходите	32
Разходите	34
3. Метод на счетоводството	43
Същност, строеж и предназначение на счетоводните сметк.....	43
Двойното записване на стопанските операции по сметките	49
Оборотни ведомости	53
Понятие за счетоводен баланс	56
Форма, съдържание и структура на счетоводния баланс	58
4. Елементи на организацията на счетоводството в предприятието	60
Класификация на разходите	60
Списък на счетоводните сметки (сметкоплана)	63
Същност и последователност на годишното счетоводно приключв..	64
Счетоводен баланс – същност, строеж, форма, съдържание и структура.....	66
Отчет за приходите и разходите	70
Отчет за собствения капитал	72
Отчет за паричните потоци	73
Приложения към годишния финансов отчет	77
Счетоводни принципи	78

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на конкурентоспособността на българската икономика“ 2007-2013 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Гражданско дружество „Бизнес инкубатор – Бургас“ и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Договарящия орган.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

1. Въведение

Предметът като понятие е полето на познанието, което дадена наука изследва, или сферата на обществения живот, в която дадена дейност се осъществява. Сърцевината на счетоводството като наука и като практическа дейност се заключава в изясняване същността на неговия предмет и обект. За да се дефинира предмета и обекта на счетоводството е необходимо да се даде отговор на няколко въпроса: „Кое е „нещото”, което има значение за счетоводното отчитане”, „Кое ще се отчита?”, „Какво ще се отчита?”, „За какво ще се получат приходите от дейността и респ. ще се извършат разходи за нейното осъществяване?”, „Кои са обектите на счетоводството при отделните предприятия?”

Като организирана и логически изградена система за създаване на отчетна икономическа информация, счетоводството е плод на научната теория. Предмет на нейното изследване в широк смисъл е възпроизводствения процес в онази негова част, която има стойностна субстанция и може да бъде представена в обобщени стойностни показатели. Целта на счетоводното изследване е да се разкрият връзките и зависимостите в стопанските процеси и да се осигури създаването на информационен аналог на стопанската дейност, на основата на който тя да бъде управлявана.

Създаването на счетоводна информация за стопанската дейност на предприятието се извършва по правилата на фундаменталната счетоводна теория – общата теория на счетоводството. Предмет на общата теория на счетоводството е изследването на стопанските операции и процеси, с цел извеждането на общи правила и разработването на способности и инструментариум за преобразуване на възникналите при тяхното осъществяване данни в счетоводна информация в съответствие с вътрешните връзки и зависимости в тях. Въз основа на тези общи правила и счетоводни способности се развиват предметите на другите теоретични счетоводни дисциплини, свързани с конкретната дейност, а именно, счетоводство на съответната стопанска дейност – промишлено счетоводство, търговско счетоводство, банково счетоводство, бюджетно счетоводство, застрахователно счетоводство, осигурително счетоводство и др.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„Развитие на конкурентоспособността
на българската икономика“ 2007-2013
www.opcompetitiveness.bg

В национален мащаб производството се осъществява чрез съвкупната и взаимнообвързана дейност на отделните предприятия. Те са стопански звена, икономически обособени на основата на своя капитал. В съответствие с това практическото счетоводство наблюдава и количествено отразява дейността на отделните стопански звена, а на основание на тяхната счетоводна информация се изгражда информационния аналог на целия възпроизводствен процес. На това основание някои автори приемат, че в конкретен смисъл предметът на практическото счетоводство е стопанската дейност на отделното предприятие, която е съвкупност от взаимно свързани стопански операции и процеси.

2. Основни обекти на счетоводството в предприятието

Обекти на счетоводството са нещата, които съществуват реално, принадлежат на дадено предприятие и се използват от него за осъществяване на целокупната му дейност.

Обектите на счетоводството в предприятието по своя характер, предназначение, роля и принадлежност са многобройни и разнообразни.

Непосредствени, конкретни обекти на счетоводството, за състоянието и изменението на които се създава отчетна икономическа информация, потребна и на предприятието и на обкръжаващата среда, са:

1. Активите на предприятието.
2. Капиталите на предприятието.
3. Стопанските операции и процеси.
4. Условните вземания и условните задължения.
5. Приходите.
6. Разходите.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

Активите на предприятието

Активите на предприятието са съвкупността от всички средства, съставляващи неговото имущество, които то притежава, контролира и използва в процеса на осъществяваната от него дейност.

Според общите разпоредби на приложимите счетоводни стандарти, активът е ресурс, контролиран от предприятието в резултат на минали събития, от използването на който се очаква реализация на бъдеща икономическа изгода. В това определение на актива се съдържат три основни момента. Първо, предприятието притежава ресурса, който е действителен, реален, а не предполагаем, защото е резултат от минали събития – от осъществена покупка, собствено производство, дарение, внесен от акционери и др. Второ, предприятието извършва контрол върху придобития ресурс, поради което се разпорежда с него. Трето, ресурсът за да е актив, трябва да съдържа възможност за реализация на бъдеща икономическа изгода за предприятието¹.

За да се разкрие по-пълно същността на активите и да бъдат те опознати по-добре от различни гледни точки е необходимо да бъдат класифицирани (групирани) по различни признаци.

По своя икономически характер, функционална роля и предназначение, и съобразно действащото счетоводно законодателство, активите на предприятието се подразделят на:

- а) дълготрайни;
- б) краткотрайни

Дълготрайни са тези активи, които се намират във владение и разпореждане на предприятието за по-продължителен период. Те имат дълготраен характер, очакваната от тях икономическа изгода се черпи през повече от дванадесетмесечен период и участват многократно и продължително време в обслужването на всеобщата дейност на предприятието. Една част от дълготрайните активи не променят видимо своята натурално-веществена форма за продължителен период от време, но се изхабяват (физически и морално), поради което в рамките на даден отчетен период, пренасят на

¹ Икономическата изгода се определя като увеличаване на приходите или намаляване на разходите.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„Развитие на конкурентоспособността
на българската икономика“ 2007-2013
www.opcompetitiveness.bg

части своята стойност в себестойността на готовата продукция, на извършваната услуга. Друга част от дълготрайните активи са под формата на инвестирани средства в интелектуални продукти и такива с нематериален характер, а трета част - в дългосрочни финансови активи (в съучастия с акции и дялове в капитала на други търговски дружества, в ценни книжа и в предоставени дългосрочни депозити и заеми) с цел реализиране на приходи чрез дивиденди, лихви, ренти и други доходи.

Дълготрайните активи формират основната част от имуществото на предприятието. В Закона за счетоводството (чл.14,ал.2) те се класифицират в четири групи: материални, нематериални, финансови активи и положителна търговска репутация.

Дълготрайни материални активи (ДМА) са всички установими нефинансови ресурси, придобити и притежавани от предприятието², които:

- а) имат натурално-веществена форма;
- б) се използват за производството и/или доставката/продажбата на активи и услуги, за отдаване под наем, за административни или други цели;
- в) се очаква да бъдат използвани през повече от един отчетен период;

За целите на данъчното облагане дълготрайни активи са тези, които отговарят на критериите, определени със Закона за счетоводството, и са със стойност по-ниска от определеният по реда на счетоводната политика на предприятието праг на същественост и първоначална оценка не по-малка от 500 лв.³.

Дълготрайните материални активи формират материално-техническа база на дадено предприятие. Те включват: земи (терени), подобрения върху земята, гори и трайни насаждения; продуктивни и работни животни; сгради и конструкции; машини, съоръжения и оборудване; транспортни средства; компютърно оборудване, обзавеждане и трайни активи, библиотечни книги и други дълготрайни материални активи, невключени в горните групи.

² МСС 16 – Дълготрайните материални активи

³ Закон за корпоративното подоходно облагане, чл. 22, ал. 6

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„Развитие на конкурентоспособността
на българската икономика“ 2007-2013
www.opcompetitiveness.bg

Всеки конкретен вид ДМА, който е обект на счетоводството, се нарича инвентарен обект. За улеснение, прегледност и контрол инвентарните обекти се номерират като на всеки от тях се присвоява съответен инвентарен номер, по който се записват в счетоводството.

Дълготрайните нематериални активи (ДНА) са твърде разнообразни по вид, състав, предназначение и роля в дейността на предприятието,. В МСС 38 – „Нематериални активи“ те се дефинират като установими нефинансови активи, придобити и притежавани от предприятието, които нямат натурално-веществена форма, са със съществено значение при употребата им и от които се очаква икономическа изгода. Условието, които се регламентират за ДНА са почти същи както при ДМА, с тази разлика, че трябва да носят икономическа изгода (увеличаване на приходите или намаляване на разходите) поради своите функционални възможности през повече от един отчетен период, през който ползата от тях е сигурно измерима или доказуема. Стойността при придобиването на даден ДНА не трябва да бъде по-малка от 150 лв.

В преобладаващата си част дълготрайните нематериални активи са интелектуални продукти, с неизчерпаемо познание, които носят определена финансова и стопанска изгода за предприятието, като резултат от фактическото използване на техните функционални особености или чрез правото на собственост върху тях. Едни и същи интелектуални продукти могат да се използват от много потребители едновременно за създаване на богатство и за произвеждане на повече знания.

Към дълготрайните нематериални активи се отнасят: продукти от развойна дейност; програмни продукти; права върху интелектуална собственост (патенти върху изобретения и патенти върху полезни модели, авторски и сродни на тях права, марки - търговски, за услуги, колективни и сертификати и географски означения, промишлени дизайни, топология на интегрални схеми, лицензи на права върху интелектуална собственост и други), права върху индустриална собственост и други дълготрайни нематериални активи, които се посочват в баланса, когато може да се докаже, че в

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„Развитие на конкурентоспособността
на българската икономика“ 2007-2013
www.opcompetitiveness.bg

бъдеще предприятието ще има стопанска изгода, както и да отговарят на изискванията, посочени в МСС и МСФО.

Дълготрайните нематериалните активи също имат свое веществено изражение под формата на документация, схеми, чертежи, записи на дискети, на CD дискове и други технически носители. Те представляват отделни инвентарни обекти и се отчитат в счетоводството подобно на дълготрайните материални активи.

Дълготрайните финансови активи са собствени средства на предприятието, предоставени (инвестирани) в други предприятия за по-продължително време с цел постигане на финансова и стопанска изгода. Те биват:

а) дългосрочни финансови активи към които се отнасят дялове, акции, държавни ценни книжа, облигации и други финансови активи в инвестиционен портфейл със срок на държане над 12 месеца и инвестиционни имоти.

б) дългосрочни вземания, които са със срок на погасяване над 12 месеца.

В по-детайлен аспект дългосрочните финансови активи могат да се групират в следните разновидности: съучастия, инвестиционни имоти, дългосрочни финансови активи с различно предназначение, държавни ценни книжа и други дългосрочни финансови активи.

Съучастията са собствени активи, дългосрочно инвестирани в капитала на други предприятия чрез акции, дялове, договори и други форми. Те могат да бъдат в левове, валута, имущество, вземания, права и други активи, които след оформянето им с договор, изменят първоначалното си предназначение и се трансформират в активи с нова разновидност - съучастия. Последните носят дивиденди в полза на предприятието.

Инвестиционният имот е финансов актив в земи и/или сгради, които не се ползват в процеса на дейността на инвестиращото предприятие. Те се предоставят за временно ползване в инвестирано предприятие с цел да се получат приходи до настъпването на момента за тяхната изгодна продажба.

Дългосрочните финансови активи с различно предназначение обхващат следните разновидности: финансови активи, държани до настъпване на падежа, финансови активи, обявени за продажба и финансови активи, заложи като обезпечение.

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на конкурентоспособността на българската икономика“ 2007-2013 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Гражданско дружество „Бизнес инкубатор – Бургас“ и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Договарящия орган.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„Развитие на конкурентоспособността
на българската икономика“ 2007-2013
www.opcompetitiveness.bg

Държавните ценни книжа са разновидност на дългосрочните финансови активи. Те се различават от държавните ценни книжа, придобити като краткосрочни активи по това, че обикновено не се придобиват с цел получаване на изгода при продажба от разлики между покупна и продажна борсова цена. Придобиването на дългосрочни държавни ценни в повечето случаи преследва стратегически цели. При тях се получават приходи от операции с дългосрочни финансови активи.

Дългосрочните вземания възникват по повод вземания на предприятието от други, свързани с него предприятия⁴, от предоставени дългосрочни заеми на служители и дългосрочни заеми на трети лица при определени с договор условия, непротиворечащи на нормативната уредба на банковите институции, както и вземания по предоставени дългосрочни аванси, по финансов лизинг и по отсрочени (просрочени) плащания.

Заеми на нуждаещи се служители се предоставят, когато те нямат възможност да получат такива от кредитните институции по различни причини или когато трябва да бъдат подпомогнати финансово за определен период. Заемът се отпуска по решение на управленските органи на предприятието.

В заемите на трети лица се инвестират временно свободните собствени парични средства за получаването на финансова изгода (обикновено по-висока лихва, от тази при депозитите и доверителното управление във финансовите институции).

С предоставените депозити на банки и на други финансови институции за доверително управление и с предоставените дългосрочни заеми на трети лица обаче могат да се преследват и стратегически цели - получаване на приоритет при получаване на поръчки, при доставки и придобиване на активи; завоюване на пазари в нови територии; повишаване конкурентоспособността на предприятието и други.

Репутацията възниква, когато при осъществена бизнес комбинация (придобиване на предприятие под формата на закупуване на акции/дялове, на нетни активи,

⁴ По смисъла на МСС 24 – Оповестяване на свързани лица, свързани са лицата, когато едното от тях има възможност да контролира другото или да упражнява върху него значително влияние при вземане на решения от финансово-стопански характер. Те могат да бъдат юридически и физически лица, в т.ч. управленски персонал. Между тях могат да се извършват сделки по прехвърляне на активи и/или пасиви, без да е задължително прилагането на характерната за сделката справедлива цена.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

емитиране на дялов капитал, прехвърляне на пари и парични еквиваленти, създаване на ново предприятие (холдинг или консорциум), което да притежава контрола върху комбиниращите се, вливане или сливане в съответствие с разпоредбите на Търговския закон) е налице разлика между цената на придобиване и стойността на нетните активи, получена от справедливите стойности на придобитите разграничими активи и пасиви по бизнес комбинацията.

Вътрешно създадената репутация на предприятието не се признава и не се отчита нито към сметките да репутация, нито по други балансови счетоводни сметки, защото тя не е установим ресурс, който предприятието може да контролира и чиято стойност може надеждно да се оцени, въпреки че могат да се очакват икономически изгоди.

Вътрешно създадена репутация е репутация, формирана от предприятието при осъществяване на дейността му, която може да доведе до увеличаване на икономическите изгоди над тези, които предприятието би реализирало без наличието на такава репутация. Вътрешно създадената репутация може да се изрази в:

- увеличение на пазарната стойност на предприятието като цяло в сравнение с балансовата стойност на неговите установими нетни активи;
- увеличение на котировките на акциите или дяловете на предприятието в пазара на ценни книжа, без да е налице в такъв размер увеличение на балансовата стойност на неговите установими нетни активи;
- подобряване на кредитния рейтинг на предприятието, без да е налице в такъв размер подобрене на финансовото му състояние;
- получаване на статут на първокласен клиент (например в банкова институция) без да са извършени допълнителни разходи от страна на предприятието;
- покачване в позицията на предприятието в класации, рейтинги и т.н., без да е налице извършването на допълнителни разходи за тази цел.

Репутацията може да бъде положителна и отрицателна.

Положителната репутация представлява превишението на стойността на придобиването над дела на придобиващия в справедливата стойност на придобитите разграничими активи и пасиви към датата на разменната операция. Изчисляването на

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„Развитие на конкурентоспособността
на българската икономика“ 2007-2013
www.opcompetitiveness.bg

размера на репутацията и нейното последващо отчитане се извършва в съответствие с приложимите счетоводни стандарти. За целта е възможно да се приложат различни подходи. Положителната репутация може да се вписва в счетоводния баланс като дълготраен актив, който се тества ежегодно. Когато към датата на съставяне на годишния финансов отчет бъдещата икономическа изгода от положителната търговска репутация е изчерпана е възможно да се възприеме подход, при който репутацията да бъде редовно преразглеждана и отписвана поради обезценка и други причини и нейната част се отнася като загуба (разход) от обезценка или се приспада от печалбата. Репутацията може да се начислява директно срещу акционерния капитал на датата на придобиване на предприятието (бизнеса) или да се изписва при придобиване чрез отнасяне към резервите (14, с. 26, 55).

При определяне на полезния живот на положителната репутация имат значение следните условия: същността и вероятният срок, за който ще се осъществява придобитата дейност; стабилността и вероятният живот на предприятието, към което се отнася положителната репутация; публичната информация за характеристиките на положителната репутация в подобни дейности и нейната продължителност; влиянието на моралното остаряване на продуктите, на промените, които могат да настъпят в търсенето на произвежданата продукция или услуги и на другите икономически фактори, върху придобитата дейност; вероятният оставащ трудов стаж на ръководните лица и групата служители в придобитата дейност и дали тя може да се управлява от друг мениджърски екип; равнището на разходите за поддържане или за финансиране, необходими за постигане на очакваните изгоди от придобитата дейност, способността и намерението на придобитото предприятие да достигне това равнище; очакваните конкурентни действия; срокът на контрол върху придобитата дейност и нормативните изисквания или договорни условия, влияещи на полезния ѝ срок. Затова в отделните страни броят на годините, в течение на които репутацията може да бъде амортизирана или погасена не е еднакъв.

Когато към датата на съставяне на годишния финансов отчет бъдещата икономическа изгода от положителната търговска репутация е изчерпана, сумата на

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

репутацията се отписва поради обезценка и други причини и неамортизираната (непогасената) част се отнася като загуба (разход) от обезценка.

Отрицателната репутация е превишаването на справедливата стойност на придобиваните разграничими активи и пасиви над разходите по придобиването при покупката на предприятие и представлява дългосрочен пасив. Нейният размер се определя от придобивания като очаквани загуби и разходи, които не представляват разграничими пасиви към датата на придобиването и се отразява като друг приход в отчета за приходите и разходите, когато се проявят очакваните загуби и разходи. Ако тези разграничими бъдещи загуби и разходи не бъдат признати за периода, в който се очакват, отрицателната репутация се отразява като приход, както следва:

а) когато нейната сума не надхвърля справедливите стойности на разграничимите непарични активи, се отразява системно като приход за периода на осреднения полезен срок на годност на разграничимите придобити активи, подлежащи на амортизиране;

б) когато нейната сума надхвърля справедливите стойности на разграничимите непарични активи, се отразява като приход веднага при придобиването на предприятието.

Размерът на отрицателната репутация, който не се определя от придобивания като очаквани загуби и разходи, се отразява като приход, когато се придобиват бъдещите икономически изгоди от разграничимите амортизируеми активи. Ако обаче активите са парични, приходът се признава към датата на придобиването.

Отрицателната репутация също е възможно да се погасява директно срещу акционерния капитал на датата на придобиване на предприятието (бизнеса) или се изписва при придобиване чрез отнасяне към резервите.

Счетоводното отчитане на стопанските операции във връзка с придобиването на едно предприятие от друго се регламентира с МСС 22 – Бизнес комбинации. Тъй като отчитането на положителната и отрицателната репутация в списъка от счетоводните сметки е предвидено да се извършва към една група сметки и има редица общи страни между тях, те се разглеждат към дълготрайните активи.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

Краткотрайните активи са активите, от които очакваната икономическа изгода се черпи еднократно или в рамките на дванадесет месеца. Те имат следната вътрешна структура: материални запаси, краткосрочни вземания, краткосрочни финансови активи, парични средства и биологични активи.

Материалните запаси представляват съществен елемент от материалното имущество на предприятието, предназначено за използване в производството, за продажба, експлоатация, услуги и за други стопански нужди на предприятието. Материалните запаси участват еднократно в дейността, променят натурално-веществената си форма и пренасят изцяло стойността си като разход за дейността.

В съответствие със Закона за счетоводството и Списъка на счетоводните сметки, към материалните запаси се отнасят: материали, резервни части, млади животни и животни за угояване, продукция, стоки и незавършено производство.

Краткосрочни вземания са вземанията на предприятието от трети лица, които възникват на основата на счетоводния принцип за “текущо начисляване”, според който всяка стопанска операция следва да намери счетоводно отражение в момента на нейното възникване, а не в момента на касовото или безкасовото разчитане (постъпването на сумата). Те имат срок на изискуемост до 12 месеца.

Краткосрочните вземания се пораждат срещу извършване на операции, свързани с продажби на продукция, стоки, услуги и други активи (дълготрайни активи, материали и други), със съучастия, с липси и начети, съдебни и присъдени вземания, записани дялови вноски и пр.

Краткосрочни вземания могат да възникнат и когато при наличието на определени условия предприятието може да предостави част от собствените свободните парични средства под формата на краткосрочни заеми на други предприятия или на персонала. На персонала се предоставят заеми за лични нужди по специално решение на ръководството на предприятието.

Финансовите средства на предприятието са краткотрайни бързо ликвидни активи. Към тях се отнасят паричните средства и краткосрочните финансови активи и инструменти.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

Паричните средства са левови и валутни (в чуждестранни парични единици). Те се съхраняват в касата под формата на касова наличност, по разплащателни, депозитни и други сметки в различни банки, обслужващи предприятието, в парични еквивалентности (чекове, парични документи и др. под.).

Финансовият актив представлява парична сума, договорено право за получаване на парични суми или финансов актив на друго предприятие и/или за размяна на финансов инструмент с друго предприятие при потенциално благоприятни условия, както и инструмент на собствения капитал на друго предприятия. В зависимост от целта, която предприятието си е поставило за постигане с техния портфейл, финансовите активи се класифицират на няколко вида: а) финансови активи за търгуване – придобити са или са издадени от предприятието с цел получаване на печалба, произтичаща от краткосрочни колебания в цените или в дилърските маржове; б) финансови активи на падеж – придобити са с цел съхранение до настъпване на падежа им; в) издадени финансови активи - издадени са посредством директно осигуряване на пари, стоки или услуги на дебитори; г) финансови активи, заложи като обезпечение – намират счетоводно отражение, когато кредиторът има разрешение от дебитора за продажба или залагане на обезпечението без ограничения, т.е. дебиторът не си е запазил правото да обезщети или замени обезпечението с друго; д) финансови активи за продажба – останалите финансови активи, които не могат да се отнесат към горните видове и са предназначени за продажба.

Финансовият инструмент е договор, от който произтича едновременно финансов актив за едно предприятие и финансов пасив или инструмент на собствения капитал за друго предприятие. Финансовите инструменти намират счетоводно отражение, когато предприятието е страна в договорните им условия и те могат надеждно да се остойностят. Те се оценяват при първоначалното им завеждане по себестойност, която включва: а) справедливата стойност на финансовия инструмент, коригирана с всички отбивки и надбавки, появили се при осъществяване на сделката; б) преките разходи, които могат надеждно да бъдат измерени и съотнесени към финансовия инструмент, като хонорари, комисиони и други възнаграждения,

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„Развитие на конкурентоспособността
на българската икономика“ 2007-2013
www.opcompetitiveness.bg

изплатени на агенти, брокери, консултанти, дилъри и други, пряко ангажирани със сделката лица, налози, такси, разрешения и други, изплатени на борси и на държавни органи, трансферни данъци и мита и други.

Краткосрочните финансови активи и инструменти са предимно закупени акции и облигации на други предприятия или изкупени собствени акции и собствени облигации на дружеството, държавни ценни книжа, благородни метали и скъпоценни камъни, и други финансови активи и инструменти в оборотния портфейл, които са лесно продаваеми, държат се с цел да се търгува с тях, придобиват се с цел да бъдат продавани за срок до 12 месеца или са заложили като обезпечение. Те се различават от дългосрочните финансови активи по своето предназначение: придобиват се предимно с цел получаване на положителни ефекти от разликите между „курс купува“ и „курс продава“. Затова те се обособяват и отчитат отделно от дългосрочните финансови активи. Краткосрочните финансови активи се придобиват на фондовата борса или се закупуват от финансовите институции (държавните ценни книжа). За притежаваните краткосрочни финансови активи и инструменти се получават финансовите приходи под формата на лихви, ренти, доходи от доверително управление и др.

Краткотрайни биологични активи са животни, придобити и контролирани от предприятието с цел получаването на продукция – месо, мляко и др., а също и приплод или прираст. Към тях се отнасят млади животни и животни за угояване, птици, пчелни семейства, риби, зайци и др. дребни продуктивни животни. Характерни са предимно за селскостопанските предприятия. По своята икономическа същност те имат едновременно качества на предмети и продукти на труда.

Разходите за бъдещи периоди се извършват в предприятието през отчетния или минали периоди, но са свързани с получаването на приходи и изгоди през следващи отчетни периоди. Те не са свързани с финансовия резултат за този период, защото се отнасят за следващи периоди. Такива са разходите за предплатени наеми, застраховки, абонаменти за вестници, списания, такси, получени услуги от трети лица, отнасящи се за бъдещи периоди и други. Не се отчитат като разходи за бъдещи периоди разходите, извършени в резултат на случайни (извънредни) събития или действия, несвързани с

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„Развитие на конкурентоспособността
на българската икономика“ 2007-2013
www.opcompetitiveness.bg

обичайната производствено-стопанска дейност. Текущо, при тяхното осъществяване, разходите за бъдещи периоди не се отчитат като разходи по икономически елементи.

Разходите за бъдещи периоди се признават като текущи разходи през периода на отчитане на приходите, за които са извършени, или през периода, съгласно погасителния план, когато не е възможно да се измери и отчете по периоди притокът на икономическите изгоди. Промените, които настъпват в техния размер в края на отчетния период влияят върху размера на финансовия резултат.

Величината на краткотрайните активи се обуславя, от една страна, от конкретната дейност на предприятието, от характера на производството и на технологическия процес, а от друга, - от състоянието и протичането на производствено-финансовата и търговска дейност. По принцип при преуспяващи предприятия относителният дял на тези активи трябва да е по-нисък, защото се работи с малки по обем запаси, с нормални по размер вземания, финансови средства и разходи за бъдещи периоди. При такива предприятия акцентът се поставя върху инвестициите. Обратно е обаче положението при настъпили смущения в бизнеса, при стагнация. Тогава нараства относителният дял и абсолютната величина на краткотрайните активи и намаляват инвестициите. Техният бързоликвиден характер обаче увеличава вероятността за по-бързо намиране на решения за оцеляване на предприятието.

Следователно мениджърите трябва непрекъснато да следят, оценяват и целенасочват величината и вътрешната структура на дълготрайните и краткотрайните активи в пряка зависимост от конкретните условия с цел да се постигне оптимално съчетание, което да осигури благоприятно развитие и преуспяване в дейността на предприятието. Едновременно с това в самите краткотрайни активи е необходимо съобразяване на техния размер, който не трябва да е нито много малък, нито много голям. Например, ако размерът на материалните запаси е малък може да се стигне до прекъсване на производствения процес или до неговото неритмично протичане. Това е свързано и с по-чести доставки в малки количества, което, при равни други условия, увеличава транспортно-доставните разходи и се пропуска възможна изгода от евентуално доставяне на по-големи количества на по-ниска цена. При положение, че

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„Развитие на конкурентоспособността
на българската икономика“ 2007-2013
www.opcompetitiveness.bg

размерът на материалните запаси е твърде голям, също се проявяват редица затруднения:

- част от капитала се замразява непроизводително;
- извършват се излишни складови разходи по съхранението и поддържането на запасите;
- налице е риск от промяна на технологията на производството или на търсенето на продукцията, което би затруднило реализацията на материалните и стокови запаси или освобождаването от тях;
- съществува риск и от разваляне и кражба на материални запаси, а за някои от тях и от изтичане на срока за годност.

Оптимизирането на материалните запаси е свързано с трудоемки изчисления по определянето на техния максимален, минимален и среден размер, на разходите по съхранението, на разходите по покупката при различни количества на заявките, на икономическия размер на доставките, размери на запасите, при които трябва да се извърши новата доставка и др.

Активите се класифицират и по степен на ликвидност⁵. В зависимост от този признак активите се делят на ликвидни и неликвидни.

Ликвидни са краткосрочните активи, защото те за кратко време могат да бъдат продадени и трансформирани в парична форма и в рамките на един отчетен период многократно се авансират в кръгооборота на предприятието.

Неликвидни са дълготрайните активи, тъй като те възстановяват стойността си в парична форма продължително време (материалните и нематериални активи) или продължително време се инвестират в други предприятия (финансовите активи).

По състав и предназначение активите на предприятието се подразделят на необоротни, оборотни и разходи за бъдещи периоди.

Необоротните активи са собствените или получени по условията на финансовия лизинг дълготрайни материални и нематериални активи на предприятието.

⁵ Ликвидността показва способността на предприятието да изплаща текущите си задължения с наличните краткотрайни активи (без разходите за бъдещи периоди). Тя изразява възможността, с която активите могат да бъдат превърнати в парични средства за текущи разплащания.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„Развитие на конкурентоспособността
на българската икономика“ 2007-2013
www.opcompetitiveness.bg

Оборотните активи обхващат стоково-материалните запаси, вземанията и паричните средства и техните еквивалентности.

Третата група са разходите за бъдещи периоди. Те се подразделят на две групи: нефинансови и финансови разходи за бъдещи периоди. Нефинансовите разходи за бъдещи периоди в предприятието се извършват през текущия отчетен период, но са свързани с получаването на приходи и изгоди през следващи отчетни периоди. Всички разсрочени финансови разходи през текущия период, които се признават за текущи през следващи отчетни периоди, представляват финансови разходи за бъдещи периоди.

Капиталите като обект на счетоводството

Капиталът е източник на цялата съвкупност от средствата на дадено предприятие, които представляват негова собственост или временно са привлечени в хода на производствено-стопанската дейност от други предприятия и лица. Той характеризира произхода на активите на предприятието. Заедно с другите пасиви, капиталът е диалектическа противоположност на активите. Следователно, капиталът изразява съдържанието на по-голямата част от пасивите на предприятието, но той не е единствен елемент на пасива.

Според субекта на собствеността и в зависимост от юридически и други ограничения върху правата на предприятието да се разпорежда с него, капиталът може да бъде обособен в две групи: собствен капитал и привлечен капитал. Към пасивите на предприятието се отнасят и приходите за бъдещи периоди.

Собственият капитал е причен израз на стойността на собствените активи на предприятието. Той характеризира имуществото, което собствениците (акционерите, съдружниците) са вложили в предприятието и неговото нарастване в резултат на осъществяваната производствено-стопанска дейност. Собственият капитал е налице във всеки бизнес, независимо от предназначението и обхвата му. Без него не може да има и предприятие. Собственият капитал обхваща основния капитал, изискващ регистрация, основния капитал, неподлежащ на регистрация, премиите от емисия на

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„Развитие на конкурентоспособността
на българската икономика“ 2007-2013
www.opcompetitiveness.bg

собствени акции и облигации, създадените капиталови резерви (общи, специфични и други), резерви от последваща оценка на активи и финансовия резултат.

Основният капитал, изискващ регистрация се определя при учредяването на предприятието и при последващите изменения (увеличения или намаления). При неговото формиране и изменение се преплитат интересите на собствениците и държавата. Собствениците според своите финансови възможности, интереси, желания и избор определят величината на основния капитал и неговите промени. Държавата чрез правно-нормативна уредба (Търговския закон) регламентира правилата и процедурите за регистриране и промени в основния капитал, начина за набиране на вноските, а за някои организационни форми на бизнеса и неговия минимален размер. Размерът на основния капитал е относително постоянна величина, която се запазва като такава продължително време (до изменението му). Той се обявява в съда едновременно с регистрирането на предприятието и при всяка последваща пререгистрация на неговото увеличаване или намаляване, и съществува докато функционира предприятието. В пасива на баланса се показва в пълен размер, независимо дали е внесен напълно до определения за целта срок. В дружествените (акционерните) предприятия, основният капитал се определя като номинална стойност на емитираните акции и дялове и се нарича акционерен капитал. Неговото формиране, увеличаване и намаляване нормативно се предписва с Търговския закон (ТЗ). Основният капитал може да се променя само по решение на собственика (съдружника), респ. общото събрание на акционерното дружество, фирмата и пр.

Увеличаването на основния капитал, изискващ регистрация, може да се осъществи по различни начини. То се явява като резултат от редица стопански операции, определени със Закона за счетоводството и с Търговския закон: допълнителни вноски от собствениците (акционерите, съдружниците), емитиране на акции и облигации, увеличаване номиналната стойност на вече издадени акции, превръщане (преобразуване) на конвертируеми облигации в акции, трансформиране на основен капитал, неподлежащ на регистрация и на резерви и задължения в основен

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„Развитие на конкурентоспособността
на българската икономика“ 2007-2013
www.opcompetitiveness.bg

капитал, изискващ регистрация и по пътя на разширеното възпроизводство чрез капитализиране на печалба, дивиденди, рента в основен капитал и други.

Увеличаване на основния капитал, изискващ регистрация, не може да се извърши, докато не е внесена напълно сумата на определения с устава на предприятието размер на капитала при учредяването или при предходното му увеличаване.

Намалението на основния капитал, изискващ регистрация настъпва обикновено при напускане на съдружник, делът на който не е продаден, при частично освобождаване на съдружник от записани дялови вноски, при покриване на загуби, когато резервите не са достатъчни за целта, при намаление на номиналната стойност на акциите и при тяхното обезсилване.

Основният капитал, неподлежащ на регистрация се формира и изменя съгласно устава на предприятието или по допълнително решение на собствениците (акционерите, съдружниците) или общото събрание. С него се изменя капиталовата структура (съотношение, състояние на капитала) при възникнала необходимост. Чрез основния капитал, неподлежащ на регистрация, се осигуряват допълнителни собствени средства, нужни за разширяване на дейността на предприятието, за стабилизиране на финансовото му състояние или за покриване на евентуални загуби в края на отчетния период. Неговото увеличаване може да се извърши чрез допълнителни вноски на собствениците (акционерите, съдружниците), привличане на нови съдружници, както и чрез трансформиране на другите форми на проявление на собствения капитал (резерви, печалба) и на задължения в капитал. Основният капитал, неподлежащ на регистрация е предназначен за допълване на основния капитал, изискващ регистрация, за покриване на загуби и за други цели. Той обаче не може да служи за гаранция на кредиторите, защото е изцяло в разпореждане на собствениците (акционерите, съдружниците). Размерът му е променлива величина и не се регистрира в съда.

Ликвидационен капитал - формира се за предприятия при откриване на процедура (производство) по ликвидация или по несъстоятелност. Неговото увеличаване се извършва за сметка на основния капитал, общите и другите резерви, неразпределената печалба от минали години, невнесения капитал и при приключване

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

на печалбата от предходната година от ликвидацията и несъстоятелността в началото на всеки отчетен период. Той е предназначен за покриване на непокрытите загуби от минали години, или на загубите от предходната година от ликвидацията и несъстоятелността в началото на всеки отчетен период.

Премии от емисия. Те са свързани с дружествен капитал и се получават при емитиране на собствени акции и облигации във връзка с формирането на основния капитал, изискващ регистрация и на облигационен заем, при изкупуване на собствени акции и облигации (по цени под номиналната) с цел намаляването на основния капитал, изискващ регистрация и на облигационния заем.

Резервите като част от собствения капитал играят значителна роля в бизнеса. Формират се целеви (капиталови) и специфични некапиталови резерви в съответствие с действащото законодателство, както и по решение на органите за управление на предприятието.

Капиталовите резерви биват общи, резерви от последваща оценка на активи, резерви от емисия на акции и други резерви.

Общите резерви се формират на основата на нормативен акт или на устава на предприятието. Те се създават за сметка на печалбата за определени цели и могат да се трансформират в конкретен вид капитал. В този смисъл те се образуват след годишното приключване, след като се формира балансовата печалба и финансовият отчет бъде одобрен от общото събрание на собствениците (акционерите).

В нормативните счетоводни документи са предвидени два вида общи резерви.

Първият вид резерви се образува при наличието на предписание, разпореждане, нормативен акт от държавата за заделяне на част от печалбата за резерв, преди нейното разпределение за дивиденди или други цели. Те обикновено гарантират интересите на кредиторите и тяхното предназначение се определя със съответните законови актове, с които са формирани. Затова се наричат още законови резерви. В акционерните дружества такъв резерв представлява фонд „Резервен“, който трябва да се образува на основание на Търговския закон (чл.246). Източниците за неговото формиране са: част от печалбата, която се отделя, докато средствата на фонда стигнат определен дял от

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„Развитие на конкурентоспособността
на българската икономика“ 2007-2013
www.opcompetitiveness.bg

капитала, определен от устава; сумите на допълнителните плащания, които правят акционерите срещу предоставени им предимства за акции; други източници, предвидени в устав или по решение на общото събрание. Така например съгласно Търговския закон (чл. 189, ал.3,) когато бъде изключен акционер за невнесени вноски в уговорения срок, той губи акциите си и направените вноски. Дружеството предлага за продажба нови акции на мястото на обезсилените, а направените до момента вноски от изключения акционер се отнасят в увеличение на фонд „Резервен“. Средствата на фонд „Резервен“ могат да се изразходват за покриване на годишната загуби и на загуби от предходни години. Когато неговите средства надхвърлят регламентирания дял от капитала или определената от устава по-голяма част от капитала, по-големият размер може да бъде използван за увеличаване на основния капитал, изискващ регистрация.

Вторият вид резерви се състоят от фондове и резерви, предвидени в устава на предприятието. Те се създават чрез заделяне на средства от печалбата по решение на Общото събрание на собствениците (акционерите). Могат да се формират не само от печалбата, но и за сметка на други източници, посочени в закон. Резервите, създавани по решение на собствениците (акционерите), имат широка сфера на използване - за подсилване на собствените средства, за покриване на загуби при неблагоприятни стопански резултати, за спонсориране и дарения, за увеличаване на основния капитал, за увеличение на заплатите, за финансови активи, за превантивни мероприятия и реклама и други.

Резерви от последващи оценки на активите се формират при последващата оценка (преоценката) на стойността на реалните активи (дълготрайните активи, краткотрайните активи и дълготрайните финансови активи и инструменти), когато се увеличава тяхната отчетна стойност или се намалява коректива (амортизацията) на дълготрайните амортизируеми активи.

Резервите от емисия на акции са свързани с дружествен капитал и се формират от премиите, които се получават при емитиране на собствени акции и облигации във връзка с формирането на основния капитал, изискващ регистрация и на облигационен заем, при изкупуване на собствени акции и облигации (по цени под номиналната) с цел

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„Развитие на конкурентоспособността
на българската икономика“ 2007-2013
www.opcompetitiveness.bg

намаляването на основния капитал, изискващ регистрация и на облигационния заем. Разликата между емисионната и номиналната стойност на емитираните собствени акции се отчита като премии, свързани с дружествен капитал, когато е положителна величина. Премиите, свързани с дружествен капитал могат да се приключват чрез формиране на резерви от емисии на акции или по друг начин, регламентиран от приложимите счетоводни стандарти.

Специфични некапиталови резерви създават застрахователните, презастрахователните, инвестиционните и пенсионните дружества.

Финансовият резултат е стойностен израз на крайния икономически резултат от осъществяването на производствено-стопанската дейност на предприятието за определен отчетен период. Той може да бъде печалба или загуба.

Печалбата, като форма на принадлеен продукт и вид добавена стойност, е основен финансов резултат от дейността на предприятието за текущата година и отразява ефективността от използването на неговите активи и пасиви. Тя е налице при извършването на успешен бизнес в дадено предприятие. Основните източници на печалбата са резултатите от производствено-стопанската дейност на предприятието, от продажбите на продукти и услуги, от финансовите и извънредните приходи. Нейният размер обаче се обуславя и от извършените административно-стопански и други разходи за дейността. Тя се представя в пасива на счетоводния баланс поотделно за текущата и за предходната година.

Обикновено се различават три основни вида печалба: счетоводна (брутна), данъчна (облагаема, фискална) и балансова (нетна или чиста).

Счетоводната печалба е първоначалния финансов резултат от текущата дейност на предприятието, получен като положителна разлика между приходите и разходите, преди данъчното преобразуване. Тя дава най-обобщена представа за дейността на предприятието. От нейния размер са заинтересовани редица субекти в предприятието и вън от него: изпълнителните директори (по нея обикновено ги оценяват), банките (съобразяват се с нея при отпускане на кредити), държавата и местните органи на властта (относно данъците), контрагентите (относно междуфирмените сравнения,

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„Развитие на конкурентоспособността
на българската икономика“ 2007-2013
www.opcompetitiveness.bg

съучастия, възможности за погасяване на задължения, за сключване на договори и други).

Данъчна печалба е онази част от печалбата, която подлежи на облагане с данъци и други вноски, които се плащат от печалбата, съгласно законовите разпоредби. Тя се получава чрез преобразуване на счетоводната печалба/загуба, съобразно изискванията на Закона за корпоративното подоходно облагане – увеличава се с непризнатите (неприсъщите) разходи (чл. 23, ал. 2) и се намалява с данъчните преференции (чл. 23, ал. 3). В резултат на преобразуването счетоводната печалба може да се увеличи, да се намали или да се превърне в загуба, т.е. да се получи данъчна загуба. Данъчната печалба е база за прилагане на данъчната ставка при определяне на дължимите и възстановимите данъци от печалбата. Възможни са случаи, при които счетоводната загуба да се превърне в данъчна печалба, когато са налице отчетени данъчно непризнати разходи.

Балансовата печалба е разликата между счетоводната печалба и начислените данъци и други вноски, които се правят за сметка на печалбата. Нетната печалба се посочва в Счетоводния баланс и в Отчета за приходите и разходите на предприятието като финансов резултат за текущата година. Тя е предназначена за осигуряване на общите интереси на предприятието (създаване на общи резерви, увеличаване на собствения капитал, покриване на загуби и формиране на други резерви по решение на общото събрание на акционерите - за покриване на курсови разлики, за осигуряване на данъчните плащания, за спонсорство и дарения, социален резерв) и на личните интереси на акционерите (собствениците) - начисляване и осигуряване на дивиденди. Частта от нетната печалба, която остава след нейното разпределение за горните цели представлява неразпределена печалба от минали години.

Печалбата има своя диалектическа противоположност в счетоводния баланс - загубата. Тя е финансов резултат от производствено-стопанската дейност на предприятието, получен като отрицателна разлика между приходите и разходите за даден отчетен период. Загубата представлява намаление на собствения капитал. Затова загубата от текущата година и непокритата загуба от минали години се посочват в

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

пасива на баланса като отрицателни величини. Загубата също бива счетоводна загуба, данъчна загуба и балансова (нетна) загуба.

Привлеченият капитал обхващат временно привлечените средства от чужди източници (дългосрочни и краткосрочни пасиви) под формата на заеми и неизплатени задължения във връзка с придобиване на активи, ползване на услуги или с осъществяването на дейността на предприятието. Те имат едно общо качество - възвръщаемост, т.е. подлежат на връщане в рамките на договорения период. Привличането на чужди средства трябва да се осъществява при изгодни икономически условия.

Източници на привлечен капитал са различните кредитори на предприятието. Участието на техните средства във финансовия оборот на предприятието се нарича задължения към кредиторите. Предприятието привлича и ползва в оборота си средства на кредиторите си като купува материали, стоки и други активи, ползва услуги, за които не се разплаща веднага при получаването им, а в рамките на определен срок, или като задържа изплащането на начислените за негова сметка заплати, удържки от заплатите, данъци, осигуровки и други задължения при осъществяването на дейността до настъпване на определения за целта срок.

Друг източник на привлечен капитал са банките. Те предоставят средства на предприятието под формата на парични заеми.

Към привлечения капитал се отнасят и предоставените на предприятието финансираня, които не подлежат на пряко връщане.

Следователно привличането на чужди средства може да се извърши под разнообразни форми, като: а) задължения от общ характер към външната среда по различни поводи; б) задължения към персонала; в) получени заеми; г) финансираня; д) други заеми и дългове.

Задълженията от общ характер към външната среда по различни поводи имат временен характер и са твърде разнообразни по начин на възникване и предназначение. Те се основават на съществуващата организация на плащанията между предприятията, а също и на действащата правна нормативна уредба за уреждане на сметните

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„Развитие на конкурентоспособността
на българската икономика“ 2007-2013
www.opcompetitiveness.bg

взаимоотношения на предприятието с други лица. Това са чужди финансови средства, временно привлечени в дейността на предприятието, които намират отражение в счетоводния баланс като задължения (към свързани предприятия (капиталовложители) - за съучастия и дивиденди, към доставчици - за закупени активи или ползвани услуги, към бюджета - за начислени и все още непреведени данъци, към осигурителните организации - за начислените вноски за задължително и доброволно пенсионно, здравно и др. осигуряване, към други юридически и физически лица - кредитори). Те могат временно и частично да се използват от предприятието при извършването на съответния бизнес. Привлеченият капитал, в рамките на регламентирани или договорирани срокове за неговото издължаване, се предоставя безвъзмездно, защото не се плащат лихви. Когато се удължат сроковете на неговата възвръщаемост могат да възникнат и съответните наказателни лихви и други санкции.

Задълженията към персонала възникват във връзка с начислената работна заплата (възнагражденията) за вложения труд или по КТ и други законови разпоредби. Те не се изплащат непосредствено, а на предварително определен срок - обикновено в края на месеца или се дава аванс на средата на месеца и чистата сума на заплатата се изплаща в началото на следващия месец. До определения срок за заплащане на възнагражденията предприятието макар и за кратко време използва чужди, привлечени средствата в пряката си дейност.

Получените заеми могат да бъдат краткосрочни (за срок на ползване до една година), дългосрочни (отпуснати за срок на ползване над една година) и облигационни (чрез емитиране на облигации по нормативно определен ред, като размерът им не може да бъде по-голям от основния капитал), получени съучастия (от неуправляващи съдружници) и други заеми и дългове (поръчителство, капитализирани пожизнени ренти за получено движимо и недвижимо имущество, други заеми и дългове от нефинансови институции). Заемите могат да се получат в левове и валута и са предназначени за придобиване на краткотрайни и дълготрайни активи, за основен ремонт и разширяване на дейността на предприятието, за покриване на възникнали неотложни нужди и други.

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на конкурентоспособността на българската икономика“ 2007-2013 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Гражданско дружество „Бизнес инкубатор – Бургас“ и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Договарящия орган.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

НАЦИОНАЛНА
СТРАТЕГИЧЕСКА
РЕФЕРЕНТНА РАМКА
2007 – 2013

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„Развитие на конкурентоспособността
на българската икономика“ 2007-2013
www.opcompetitiveness.bg

Финансирането на дейността на предприятието може да се осъществи и чрез получаване на средства от: а) други юридически и физически лица от страната и чужбина (под формата на спонсорство и дарения); б) бюджета на държавата; в) бюджета на общината. Това са суми, които се предоставят на предприятието за придобиване на дълготрайни материални и нематериални активи, за извършване на разходи за текущата дейност, за погасяване на пасиви и за други цели. Към тях се отнасят и преотстъпените данъци от бюджета. Тези суми не подлежат на пряко връщане, но преобладаваща част от тях (субсидии, дотации, премии) се предоставят целево и използването им се осъществява при изпълнение на определени условия и спазването на конкретни задължения. Финансирането от бюджета на държавата и от бюджета на общината е възможно преди всичко за предприятията с преобладаващо държавно и общинско участие.

Другите заеми и дългове показват стойностният размер на задълженията на предприятието към други лица, вследствие на получени парични средства от тях. Те са свързани с поръчителство, капитализирани пожизнени ренти, лизингови договори и др. По принцип те имат дългосрочен характер.

Привлечените в дейността на предприятието чужди средства намират отражение в счетоводния баланс като дългосрочни и краткосрочни задължения.

Приходите за бъдещи периоди са третата група финансови източници на предприятието. Те се получават или начисляват в предприятието през текущия период, но са свързани с финансирането на разходи през следващ или следващи отчетни периоди. Поради бъдещето си предназначение, тези постъпления не се включват в приходите на предприятието за периода, в който са получени, и не участват в процеса на формиране на финансовия резултат за този период. Те биват нефинансови и финансови приходи за бъдещи периоди. Първите са свързани с осъществяваната дейност, а вторите с управлението на финансовите ресурси. Като нефинансови приходи за бъдещи периоди се третира например разсрочените постъпления от продажби на продукция, стоки и услуги за следващи отчетни периоди, авансово

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„Развитие на конкурентоспособността
на българската икономика“ 2007-2013
www.opcompetitiveness.bg

получените средства за наеми, за абонаментно обслужване през следващия период и др. под. Към тях се отнасят и заделените суми за гаранционно поддържане и други приходи от дейността, които се разсрочват за следващи отчетни периоди. Не се третират като нефинансови приходи за бъдещи периоди получените суми или техните еквиваленти срещу бъдещи продажби и услуги, както и приходите, получени в резултат на извънредни събития или действия. Нефинансовите приходи за бъдещи периоди се признават като текущи приходи през периода на отчитане на разходите, за които са получени, или през периода, съответстващ на погасителния план, когато не е възможно да се разпределят по периоди разходите срещу тези приходи.

Характер на финансови приходи за бъдещи периоди имат начислените лихви при продажби на продукция, стоки и услуги с разсрочени плащания, начислените лихви при отпуснати дългосрочни заеми и предадени дълготрайни активи при условията на финансов лизинг, начислените финансови приходи за бъдещи периоди по операции с финансови активи и инструменти и др. под. Те се включват като текущи финансови приходи при уреждане на валутни, наемни и други вземания, като се спазва принципа на съпоставимостта, т.е. признават се през периода на техния падеж или продажба.

Пасивите на предприятието могат да се класифицират по източници на образуване и целево предназначение на следните групи: собствен капитал, задължения за бъдещи разходи и плащания, дългосрочни задължения, текущи задължения и приходи аз бъдещи периоди.

Стопанските операции и процеси

Активите и капитала на предприятието в процеса на осъществяване на дейността се намират в непрекъснато движение. Те се трансформират от един вид в друг. Всяко конкретно изменение на активите и капиталите на предприятието от гледище на счетоводството представлява стопанска операция.

Съвкупността от взаимосвързани стопански операции, протичащи в определен ред и последователност се нарича стопански процес. Счетоводството в предприятието наблюдава и отразява в информация протичането на стопанските процеси – снабдяване,

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„Развитие на конкурентоспособността
на българската икономика“ 2007-2013
www.opcompetitiveness.bg

производство, разпределение и реализация. Тези процеси, които са обект на счетоводството, взети в своята съвкупност и взаимна обусловеност, характеризират понятието стопанска дейност.

Счетоводното отчитане на стопанската дейност, и в частност на стопанските процеси, се осъществява чрез отчитане на самите стопански операции. Например, за да започне своята производствена дейност предприятието трябва да закупи суровини и материали. Отчитането на процеса на придобиване на материалите обхваща най-малко две взаимосвързани стопански операции:

- а) покупката на материалите, при която паричната форма на стойността се превръща в стокова;
- б) увеличаване на наличните материали в склада, респ. на отговорността на съответното материалноотговорно лице за тях.

Когато предприятието вложи доставените материали в производството, те преминават от формата на материални запаси във формата на производствени разходи. Отчитането на процеса на влагането на материалите в производството също обхваща най-малко две взаимосвързани стопански операции:

- а) намаляване на материалите в склада, респ. намаление на отговорността на съответното материалноотговорно лице за тях;
- б) увеличаване на извършените разходи за производството на даден продукт.

При протичането на всяка стопанска операция винаги се пораждат най-малко две изменения: увеличение (+) и/или намаление (-). В зависимост от измененията, които се предизвикват в средствата (активите) и в капитала (източниците на средства, пасивите) са налице четири вида стопански операции:

- а) стопански операции, които засягат и предизвикват изменения *само в активите* на предприятието, т.е. увеличава се един актив за сметка на намалението на друг актив;
- б) стопански операции, които засягат и предизвикват изменения *само в капиталите* на предприятието, респ. в източниците на средства, т.е. увеличава се един източник на средства за сметка на намаляването на друг източник на средства;

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

в) стопански операции, които засягат и предизвикват *увеличение едновременно в активите и в капиталите* на предприятието, т.е. увеличава се един актив и едновременно се увеличава и един пасив;

г) стопански операции, които засягат и предизвикват *намаление едновременно в активите и в капиталите* на предприятието, т.е. намалява се един актив и едновременно се намалява и един пасив;

Примери. В предприятие „X” са извършени следните стопански операции:

1) Закупени са 200 бр. от материал „А” по цена на придобиване 10 лв. за бройка, на обща стойност 2000 лв. Фактура № 0768. Стойността на фактурата е изплатена от наличните парични средства по разплащателната сметка в левове в обслужващата банка. Доставените материали са заприходени в склада със Складова разписка № 33.

Тази стопанска операция предизвиква изменения само в активите на предприятието – в материалите и в паричните средства. В резултат от нейното осъществяване материалите в склада се увеличават, а паричните сметки по банковата сметка се намаляват с една и съща сума – 2000 лв.

2) По решение на ОСА неразпределената печалба от миналата година в размер на 15000 лв. се разпределя за увеличение на общите резерви.

Тази стопанска операция предизвиква изменения само в капиталите на предприятието – Засегнатите обекти са неразпределената печалба от минали години и общите резерви. В резултат от нейното осъществяване се увеличават общите резерви с 15000 лв. и се намалява неразпределената печалба от минали години със същата сума от 15000 лв.

3) Доставени са машини и оборудване за нуждите на производството с цена на придобиване 70000 лв. Стойността на фактурата е изплатена с получен банков заем. Съставен е Акт за приемане и предаване на дълготрайни материални активи.

В резултат на протичането на стопанската операция се предизвикват изменения едновременно увеличаване в активите и в капиталите на предприятието. Конкретният актив – машини и оборудване се увеличават със 70000 лв., като в същото време се увеличават и задълженията към банката за получения банков кредит също със 70000 лв.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

4) С платежно нареждане е изплатена първата погасителна вноска по ползвания банков кредит в размер на 20000 лв. от разплащателната сметка в левове.

В резултат на извършената стопанска операция настъпват изменения едновременно намаления в активите и в капиталите на предприятието. Намалява задължението към банката за получения банков кредит с 20000 лв. и със същата сума намаляват и паричните средства на предприятието по разплащателната му сметка в левове.

Информацията за извършените стопански операции разкрива измененията, които са настъпили в средствата на предприятието (активите) и в техните източници – капиталите на предприятието. По тази причина стопанските операции и процеси са също отчетни обекти на счетоводството.

Условните вземания и условните задължения

Условните вземания и условните задължения възникват като резултат от стопанско-правните взаимоотношения на предприятието с други предприятия и лица. Те възникват и се осъществяват на основание на неговото имущество и се обличат в правна форма чрез сключването на договори с различен предмет – покупка, продажба, строителство, ремонт, кредити и пр., но имат отношение не към предмета на договора, а към условията, при които той трябва да се изпълни. Условия на сделката могат да бъдат: срок на доставката, срок на плащането, срок на предаването на завършения обект или ремонт, асортимент и качество на продуктите или стоките, ипотекиране на недвижимо имущество или залагането на продукцията или стоки като обезпечение срещу отпускането на банков кредит, отговорността за съхраняването и своевременното връщане на полученото за временно ползване чуждо имущество и пр. Тези условия имат значение за протичането на сделката. За да се осигури тяхното спазване страните по договора се споразумяват и за обезщетенията, глобите и неустойките, които виновната страна трябва да заплати на потърпевшата страна при неизпълнение на условията. Поради вероятността това да стане евентуалните правни взаимоотношения е необходимо да се следят, контролират, анализират и регулират. Затова те също се

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„Развитие на конкурентоспособността
на българската икономика“ 2007-2013
www.opcompetitiveness.bg

явяват конкретен обект на счетоводството на предприятието и за тях се създава потребната за управлението отчетна информация. При определени обстоятелства условните активи и условните пасиви се превръщат в реални.

Правните взаимоотношения, като обект на счетоводството, се пораждат и се основават на правните норми от действащото законодателство и на сключените договори. Като обект на счетоводството правните взаимоотношения биват два вида:

- а) условни вземания, наречени условни активи и
- б) условни задължения, наречени пасиви.

Условните активи изразяват правото на вземане на предприятието от други предприятия и лица, когато те не изпълнят посочените в договорите ангажименти.

Условните пасиви са задълженията на предприятието към други лица, приети по сключените договори във връзка с дейността, когато то не изпълнява посочените в договорите ангажименти.

Приходите

Приходът е притокът от икономически изгоди през периода, създаден в хода на дейността на предприятието, когато този приток води до увеличаване на собствения капитал, отделно от увеличенията, свързани с вноските на собствениците.

В приложимите счетоводни стандарти приходът се определя като нарастването на икономическата изгода през отчетния период под формата на придобиване на активи или намаляване на пасиви, което води до нарастване на собствения капитал, освен онова, което подлежи на разпределение между собствениците на капитала, и преоценката, отразена в собствения капитал.

Основен източник на приходи за предприятието е постъплението от продажби на продукцията, стоки и услуги. Приходи се получават и от използването от други лица на активите на предприятието, които носят лихва, лицензионни възнаграждения, дивиденди и други. Съществен въпрос при отчитането на постъпленията от продажбите е този за момента на настъпване на акта на продажбата (реализацията). Приходите от продажбите следва да се признаят от момента, в който възникна вземането от

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„Развитие на конкурентоспособността
на българската икономика“ 2007-2013
www.opcompetitiveness.bg

клиентите по повод на предоставените им продукция, стоки или услуги. Приходите от продажби, които се осъществяват при определени условия в договора (монтаж, изпитание, проба и др. под.), е подходящо да се признаят в момента на приемане на продажбата от клиента.

В МСС 18 „Приходи“ се регламентира и определя линеен метод за признаване на приходите – метод, при който приходът се признава на равни части за определен период. Критериите за признаване на приходите могат да се прилагат за:

- всяка сделка поотделно;
- делими компоненти на една сделка, за да се отрази същността ѝ;
- две и повече сделки едновременно, когато те са свързани така, че търговският ефект може да се установи, след като се отчете цялата поредица от сделки.

Приходите за всяка сделка се признават едновременно с извършените разходи за нея. Приходите не се признават, когато разходите не могат да бъдат надеждно изчислени. При тези обстоятелства всяко получено плащане се признава за пасив (задължение). Когато възникне неяснота по събирането на сума, която вече е включена в прихода от продажбата на продукцията или стока, несъбираемата сума се признава за текущ разход, а не като корекция на сумата на първоначално признатия приход. Приходът, свързан със сделката за извършване на услуги, се признава в зависимост от етапа на завършеност на сделката към датата на съставянето на счетоводния баланс, при условие че резултатът от сделката може да се оцени надеждно – сумата на прихода може да бъде надеждно изчислена, предприятието има икономическа изгода, свързана със сделката за извършване на услуги, етапът на завършеност на сделката за извършване на услуги към датата на съставянето на счетоводния баланс може надеждно да се определи, разходите, направени по сделката, както и разходите за завършване на сделката могат надеждно да бъдат изчислени.

Приходът се определя по справедливата цена на получаването или подлежащото на получаване възнаграждение, което съставлява продажната стойност (цена) на сделката.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

Продажната стойност на продадените продукция, стоки и услуги се отразява на основата на издадените фактури или други документи, доказващи предаването на продукцията, стоките и услугата или постъпването на сумата.

За отразяването на резултата от сделката продажната стойност се съпоставя (сравнява) със себестойността на продадената продукция или услуги или с отчетната стойност на продадените стоки, с разходите, свързани с продажбите и стокообмена, с разходите за организация и управление и начисления данък върху добавената стойност. Разликата представлява финансовия резултат от продажбите и се отразява като печалба или загуба за отчетната година.

Изключение от това правило правят приходите за бъдещи периоди. Те се отразяват като приходи за конкретния, текущия отчетен период, когато съответната част от тях се разпредели по предназначение за този период, например, при извършените разходи по гаранционно обслужване или след изтичане на гаранционния срок. Докато настъпи този момент, приходите за бъдещи периоди участват в пасива на баланса със съответното салдо.

Разходите

Разходите се определят като “намалването на икономическата изгода през отчетния период под формата на извеждане извън предприятието или намаляване на активи, или увеличаване на пасивите, което води до намаляване на собствения капитал, отделно от това, което подлежи на разпределение между собствениците на капитала, и преоценката, отразена в собствения капитал. Разходите на предприятието обхващат всички плащания във връзка с осъществяването на производствено-стопанската дейност. Те са специфични и зависят от обема, характера и обхвата на дейността. Разходите на предприятието са твърде разнообразни по характер и не са еднакви по размер за отделните предприятия поради нееднаквостта на осъществяваната дейност и множеството фактори от които се обуславят. Различни са те и за отделните видове производства и дейности.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„Развитие на конкурентоспособността
на българската икономика“ 2007-2013
www.opcompetitiveness.bg

В условията на пазарното стопанство настъпват промени в подхода за организация, оценяване и отчитане на производствено-стопанската дейност на предприятието. Последната при новите пазарни условия се проявява в разнообразни форми. Предприятието неограничено може да извършва едновременно няколко основни дейности. По тази причина в редица случаи не е целесъобразно и дори е невъзможно дейността на предприятието да се разчлени на основна, допълнителна, второстепенна (странична) или помощна. Резултатите от дейността са основни, предназначени предимно за реализация и те са равностойни от гледище на бизнеса и на финансово-икономическия им аспект. През различните периоди от време отделните дейности могат да имат приоритет, преобладаващ относителен дял и значение при формирането на доходите на предприятието, но това не изменя тяхното съдържание като равностойни. Поради това настъпват промени и в организацията на счетоводното отчитане на разходите за отделните дейности и на постъпленията от продажбите. При новите условия ръководството на предприятието (собствениците, мениджърите) се нуждае от много по пълна, точна, уместна и своевременна информация за извършените разходи, за получените приходи и за крайните резултати. Счетоводната информация в тези три аспекта е най-важната, най-съществената при управлението на предприятието.

Необходимостта от промяна в подхода за организация, оценяване и отчитане на производствено-стопанската дейност на предприятието в пазарните условия изисква и адекватно изменение в подхода за счетоводно отчитане на разходите, извършвани за осъществяването на тази дейност. Така например, вече не е необходимо разходите за всеки вид дейност да се детайлизират по статии на калкулацията, защото при новите условия те се отчитат счетоводно най-напред по икономически елементи (разходи за материали, разходи за външни услуги, разходи за амортизация, разходи за заплати, разходи за осигуровки и други разходи), а след това и по функционално предназначение (дейности).

Материалните разходи са основния елемент на производствените разходи. Мениджърите могат да въздействат незначително по отношение на натуралния разход на суровини, материали, горива и др., защото разходните норми са определени

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„Развитие на конкурентоспособността
на българската икономика“ 2007-2013
www.opcompetitiveness.bg

съобразно използваната технология, техника и др. условия и отклоненията от тях са несъществени. Затова реалните възможности на мениджърите за въздействие върху намаляването на материалните разходи се изразяват по отношение на цените по които се доставят и по които се влагат в производството материалните ресурси. Увеличаването на инфлацията през дадени периоди създава редица затруднения, защото от момента на доставката на материалните запаси до употребата им в производството се появяват значителни различия в цените. Ето защо мениджърът трябва да избере най-подходящият доставчик, от който да се закупят суровините и материалите и най-подходящият метод, по който да се изпишат вложените в производството материали, в съответствие с приложимите счетоводни.

Разходите за външни услуги имат разнообразен невеществен характер и се обуславят от вида на получените услуги от външни предприятия. Ползването им в повечето случаи е свързано с начисляването и на данък върху добавената стойност, което при данъчно регистрираните лица с право на данъчен кредит изисква неговото отделно отчитане. Разходите за външни услуги са за реклами, обяви и писмени съобщения, съобщителни услуги (телеграфо-пощенски, телефонни и телексни такси; мобилни телефони), ел. енергия, отопление и В и К услуги, битови услуги, ремонт на сгради, поддържане на собствени и наети дълготрайни материални активи; наеми за помещения; застраховки, транспортни услуги, консултантски услуги, печатарски услуги, възнаграждения на трети лица по граждански договори и други външни услуги. При разходите за външни услуги мениджърът има възможност да избира доставчик на външна услуга, който предлага най-изгодни условия за нейното изпълнение (цена, сръчност, качество, бъдещи контакти).

Следващият съществен икономически елемент на разходите е амортизацията. В съответствие с приложимите счетоводни стандарти амортизацията се начислява на всички амортизируеми дълготрайни активи. Изключение от това правило се прави за земята, горите, паметниците на културата и произведенията на изкуството, както и за напълно амортизираните активи. Не се начисляват амортизации и на ДМА от месеца, следващ месеца на:

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на конкурентоспособността на българската икономика“ 2007-2013 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Гражданско дружество „Бизнес инкубатор – Бургас“ и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Договарящия орган.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

НАЦИОНАЛНА
СТРАТЕГИЧЕСКА
РЕФЕРЕНТНА РАМКА
2007 – 2013

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„Развитие на конкурентоспособността
на българската икономика“ 2007-2013
www.opcompetitiveness.bg

- а) обявяването на предприятието в несъстоятелност и ликвидация и започване продажбата на имуществото му;
- б) трансформирането на ДМА като инвестиция в други предприятия;
- в) изваждането на ДМА от употреба (ако са налице доказателства, че той няма да си използва в бъдеще в дейността на предприятието).

Предприятието самостоятелно определя своята амортизационна политика с избора на метода на амортизация и на срока за полезно използване на даден актив, като се съобразява с изискванията на Закона за счетоводството, примерния Национален сметкоплан и приложимите счетоводни стандарти. То разработва и утвърждава амортизационен план за всички амортизируеми активи при въвеждането им в експлоатация, като ползва годишните амортизационни норми, дадени по категории активи в Закона за корпоративното подоходно облагане или определени от него норми. Отчитането на амортизацията се регламентира с МСС 4 – “Отчитане на амортизациите”.

Разходите за заплати включват всички трудови възнаграждения, начислени на наетия по трудов договор персонал за вложения от него труд и за доплащанията по Кодекса на труда и други нормативни документи, както и възнагражденията на членовете на съветите за управление (Съвета на директорите, респ. Управителния и Надзорния съвет).

Разходите за осигуровки обхващат начислените суми за различните осигуровки и социални мероприятия за сметка на работодателя, съгласно действащото социално законодателство. Към тях се отнасят начислените суми за: фонд “Пенсии”, за фонд “Трудова злополука и професионална болест”, за фонд “Общо заболяване и майчинство”, за фонд “Безработица”, за здравно осигуряване, за допълнително задължително пенсионно осигуряване, за доброволно социално осигуряване, за социални надбавки и помощи на персонала и за временна нетрудоспособност на персонала. Те се определят в процент към начислените брутни трудови възнаграждения на персонала.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„Развитие на конкурентоспособността
на българската икономика“ 2007-2013
www.opcompetitiveness.bg

Социалните разходи се начислява в паричен вид, като надбавка към трудовото възнаграждение и се установяват в зависимост от регламентиранияте постановки в колективния трудов договор и насоките, определени с Кодекса на труда. Към тях се отчитат средствата за режимни разходи и поевтиняване на храната, за почивки, за работно и представително облекло, карти за обществен транспорт, за наеми на персонала, за лекарства и медицинско обслужване, за култура, спорт, почивни бази, разходите за социално подпомагане на персонала (помощи при новородено дете, при сключване на граждански брак, при пенсиониране, за празници и за децата, за кръводаряване) и други.

Разходите за данъци и такси включват всички плащания за местни данъци и такси, за имуществени данъци и такси, за данъци, които се начисляват като окончателни по Закона за корпоративното подоходно облагане, такси за разрешителни с краткосрочен характер и други подобни плащания.

Понятието „провизии“ произхожда от английската дума „provision“ и означава суми, заделени за предвиждани разходи. Отчитането на провизиите се регламентира с НСС 37 “Провизии, условни задължения и условни активи”. Провизиите представляват задължения с неопределена срочност или размер. Разходите за провизии се извършват за просрочени, трудносъбираеми, несъбираеми и безнадеждни вземания, които са отразени като приход при възникването им. За просрочени се считат вземанията с изтекъл срок на погасяване от длъжниците над 90 календарни дни, за трудносъбираеми - с изтекъл срок на погасяване до 180 календарни дни, за несъбираеми - с изтекъл срок на погасяване над 180 календарни дни. Безнадеждни са вземанията, които отговарят поне на едно от следните две условия: а) длъжникът е обявен в несъстоятелност или е в ликвидация и вземането е класирано по начин, който не гарантира получаването му; б) изпълнителното производство срещу длъжника е прекратено по установения ред, без вземането на предприятието да е било удовлетворено.

Разходите за провизии за вземанията се регламентират в следните размери: а) за трудносъбираеми вземания – 20% от сумата на вземанията; б) за несъбираеми вземания

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„Развитие на конкурентоспособността
на българската икономика“ 2007-2013
www.opcompetitiveness.bg

– 50% от сумата на вземанията; в) за безнадеждни вземания – 100% от сумата на вземанията.

Потенциалните задължения могат да бъдат нормативни, съдебни или конструктивни задължения на предприятието, които ще се погасяват в следващ отчетен период. Нормативните потенциални задължения произтичат от действащото законодателство (приложимите счетоводни стандарти или други нормативни актове). Съдебните потенциални задължения произтичат от съдебен или арбитражен спор, чието окончателно решение предстои, но възможността предприятието да го загуби е много голяма. Конструктивните потенциални задължения произтичат от действия на предприятието, чрез които то е показало на други страни (персонал, контрагенти, общество и т.н.), че ще поеме определени задължения, които има намерение да изпълни, или които не може да не изпълни, без да претърпи по-големи загуби от самите задължения. Такива могат да бъдат сключването на обременяващи договори, с които се поемат разходи, превишаващи икономическите изгоди, очаквани в резултат на изпълнението на договорите. Подобни договори могат да са сключени с държавни, общински или обществени органи и организации, в резултат на които ще се облагодетелства пряко или косвено и самото предприятие.

Провизиите за потенциалните задължения се признават в размер на предполагаемото задължение и се отчитат като текущи разходи, когато може да бъде направена надеждна текуща оценка на размера на разходите, необходими за покриване на задълженията към датата на баланса. При извършването на оценката се вземат предвид следните фактори: а) рисковете, несигурността и предполагаемите алтернативни резултати; б) действащите пазарни цени и възможните промени в техните стойности; в) възможни бъдещи законодателни или технологични промени.

За да се признаят и отчетат разходите за провизии за нормативни и конструктивни потенциални задължения е необходимо да е налице подробен план към датата на баланса, одобрен от акционерите (собствениците) на предприятието, който да съдържа разходите за провизии по отделни пера и стойностната им оценка.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„Развитие на конкурентоспособността
на българската икономика“ 2007-2013
www.opcompetitiveness.bg

В края на всеки следващ отчетен период размерът на потенциалните задължения се преразглежда и анализира и при необходимост се актуализира чрез доначисляване на провизии или чрез намаляване на вече отчетените провизии. Размерът на провизиите за валутните вземания и задължения се коригира в края на годината във връзка с преоценката им.

Отчитането на разходите за провизии се обуславя от характера на вземанията и начина по който те са отразени като приход при възникването им. Провизиите за вземанията с финансов характер се отчитат като финансови разходи за провизиране на рискови активи. Когато приходите, свързани с началните вземания, са отчетени като извънредни приходи, разходите за подобни провизии се отчитат като извънредни разходи. Разходите за провизии за всички останали вземания и задължения се отчитат като разходи за провизии към предназначенията за целта сметка.

Разходите за последващи оценки на активи се отчитат, когато се намалява (обезценява) стойността на активите на основание на действащите нормативни разпоредби.

Разходите, които не могат да се отнесат към нито една от предходните групи разходи по икономически елементи, се отчитат като други разходи. Тези разходи обикновено нямат значимо самостоятелно икономическо съдържание. Такива са разходите за служебни пътувания и командировки, консумативните разходи за представителни цели, за членски внос в асоциации и международни организации, за изложби и панаири, за стипендии на учащи се, за издръжка на чуждестранни специалисти по силата на договори, отписани вземания, с изключение на принудително отчуждените, неустойки и санкции, определени в договори с контрагенти, глоби и санкции за констатирани нарушения, наложени от държавните органи (вкл. и актове на данъчната администрация, липси на активи, установени при инвентаризация, когато те са за сметка на застрахователното дружество, безвъзмездно предаване на активи, бракуване на активи, когато отписването не е вследствие от природни и други бедствия, разходи за отстраняване на щети при повреда на активи, обезщетенията на персонала, които не са елемент на трудовото възнаграждение и други.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„Развитие на конкурентоспособността
на българската икономика“ 2007-2013
www.opcompetitiveness.bg

При пазарни условия производствено-стопанската дейност на предприятието се проявява в различни форми. От гледна точка на счетоводното отчитане предприятието извършва основна, спомагателна и социално-битова дейност.

Основна дейност „е съвкупност от стопански операции, от които се генерират основните (значителната част от) приходи на дадено предприятие и не са по своята същност инвестиционна дейност...“ (ЗСч, т.12). Това е дейността за която е създадено предприятието и за нейното осъществяване то влиза в контакт с останалите юридически и физически лица. Тя определя функционалното предназначение на предприятието. Резултатите от тази дейност са произведените продукти, извършените работи и оказаните услуги, чрез продажбата на които се набират необходимите средства за нормалното функциониране на предприятието. Дейностите са основни, защото имат основно значение при формирането на доходите на предприятието.

Спомагателната дейност на предприятието е тясно свързана с основната дейност и е предназначена да я подпомага и обслужва. Такава е дейността на създадените структурни звена за ремонт и поддържане на дълготрайните активи, ремонтно-механични работилници, парови централи, електростанции, транспортно стопанство и др.. Обикновено в тях се извършват услуги и се произвежда невестествена или веществена продукция, предназначена предимно за нуждите на основната производствено-стопанска и управленската дейност.

Социално-битовата дейност е предназначена да произвежда продукцията или да оказва услуги за задоволяване потребностите на персонала и съдружниците в предприятието или за продажба на вън. Такава е дейността на помощни стопанства, столове, кафенета, ведомствени барчета и бюфети, почивна база, профилакториум, хотелиерство, и други подобни.

Създадените структури на управление на основната, спомагателната и социално-битовата дейност пораждаат разходи за организация и управление на дейността на предприятието. Като величина те не са еднакви за различните предприятия, колкото и да съществува обективна еднаквост в осъществяваната дейност на някои от тях. Техният размер се определя от организацията на дейността на предприятието, от

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

размера на управленските органи, от професионалните умения на заетия персонал, от влиянието и имиджа на предприятието и от други фактори.

Освен това в предприятията може да се осъществяват и други дейности – инвестиционна, финансова, извънредна.

Инвестиционната и финансовата дейност са свързани с придобиването и реализацията на дълготрайни и краткотрайни финансови активи и на тези финансови инвестиции, които не се явяват съставна част на еквивалентите на паричните средства.

Извънредната дейност е свързана със събития или операции, които се отличават от обикновената, традиционната дейност на предприятието и не се очаква, че те ще се повтарят периодически или във всеки последващ отчетен период.

Известна част от разходите за цялостната дейност на предприятието могат да се измерват натурално, други - чрез трудовия измерител, а всички - стойностно.

Стойностното измерване на всички разходи за дейността на предприятието е необходимо във връзка със счетоводното отчитане на производствено-стопанските факти, явления, процеси, събития и операции, което използва паричния измерител като универсален и задължителен. Една от неговите основни задачи е да обхване всички разходи и своевременно, пълно, точно, достоверно да ги отрази с цел да се установи общия размер на разходите, техния размер по отделни видове производства и произвеждана продукция или услуга, и редица други показатели. От равнището на разходите в значителна степен зависят финансовото състояние на отделния вид производство, крайният финансов резултат, ефективността и рентабилността от дейността на предприятието.

Разходите, извършени от предприятието, имат свой **специфични особености**, на основата на които те могат да се групират в най-различни разрези с цел всестранното им обхващане, осветляването на тяхната същност, на техните източници, местовъзникване. Тяхното изучаване за всеки отделен вид има съществено значение за калкулирането на себестойността на продукцията и определянето на цените за отделните видове произвеждана продукция и за разкриване на възможности за

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„Развитие на конкурентоспособността
на българската икономика“ 2007-2013
www.opcompetitiveness.bg

намаляването на разходите, за нуждите на планирането, статистиката, контрола и анализа.

3. Метод на счетоводството

1. Същност, строеж и предназначение на счетоводните сметки

Счетоводната сметка е счетоводен способ за групиране и текущо отразяване на наличността и измененията (движението) на активите и пасивите в резултат на извършените стопански операции и процеси в съответствие с протичането им във времето и пространството *с цел тяхното отчитане*. Записванията по тях се извършват въз основа на надлежно съставени и оформени първични и вторични счетоводни документи и счетоводни регистри при спазване принципа на двойното записване.

Отчитането на движението на средствата и на техните източници по сметките се извършва поотделно, т.е. увеличението се отчита отделно от намалението. Във връзка с това графически счетоводната сметка представлява една двустранна таблица, имаща формата на буква „Т“. Всяка сметка има свое наименование, което показва отчетния обект, за който се открива и води сметката. Възприето е лявата страна на сметката да се нарича дебит (от лат. „debit” – да дава), а дясната – кредит (от лат. „kredit” – да взема). Строежът на сметката е следния:

Сметка

.....

(Наименование на сметката)

Дебит

Кредит

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

Вписването на данните в лявата страна на всяка сметка се нарича дебитиране на сметката, а в дясната страна – кредитиране на сметката.

*Всички сметки се делят на **активни** и **пасивни**. Активните сметки са предназначени за отчитане на наличността и измененията на стопанските средства, а пасивните сметки - за отчитане на наличността и измененията на източниците на средствата. Следователно чрез счетоводните сметки се създава счетоводна информация за състоянието на активите и пасивите в началото на периода, за техните изменения през периода, в резултат на извършените стопански операции и процеси, и за тяхното състояние в края на отчетния период. С оглед на това сметките се откриват, водят и приключват за всеки конкретен обект на отчитането.*

Записването на наименованието на сметката и на първото записване по тях в новия отчетен период се нарича откриване на сметката. Повечето от сметките за активи и пасиви се откриват със записването на наличността, на първоначалното състояние на отчетния обект на 01.01, т.е. на начално салдо, на начален остатък. Сметките за отчетните обекти, които не са имали такава наличност, се откриват със записването през отчетния период на първата стопанска операция, която ги е засегнала.

Началният остатък (началното салдо) при откриване на активна сметка винаги се записва по дебита на счетоводната сметка, а за пасивните сметки – по кредита на счетоводната сметка.

Откритите сметки се водят през целия отчетен период – 01.01. – 31.12. Воденето на сметките означава текущо регистриране по тях на извършените през отчетния период стопански операции. Чрез него се създава счетоводна информация за измененията на отчетните обекти през периода.

За активните сметки всяко увеличение на активите намира отражение в дебитната страна, а всяко намаление – в кредитната страна. При пасивните сметки е обратното – всяко увеличение на капитала и другите пасиви намира отражение по кредитната страна на сметката, а всяко намаление – по дебитната ѝ страна. Графически това може да се изрази по следния начин:

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

НАЦИОНАЛНА
СТРАТЕГИЧЕСКА
РЕФЕРЕНТНА РАМКА
2007 – 2013

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„Развитие на конкурентоспособността
на българската икономика“ 2007-2013
www.opcompetitiveness.bg

Сметка за отчитане състоянието
и измененията на активите

Дебит

Кредит

<u>Начално салдо</u>	
Увеличения (+)	Намаления (-)

Сметка за отчитане състоянието
и измененията на пасивите

Дебит

Кредит

	<u>Начално салдо</u>
Намаления (-)	Увеличения (+)

Пример. На 01.01 началният остатък по с/ка Разплащателна сметка в левове е 50000 лв., а по сметка Доставчици е 30000 лв.

През текущата година са извършени следните стопански операции:

1. С платежно нареждане е изплатено задължение към съответен доставчик в размер 20000 лв. Вследствие на тази стопанска операция се намаляват паричните средства по разплащателната сметка с 20000 лв. и се намалява задължението към доставчика с 20000 лв.

2. Касиерът на предприятието е внесъл с вносна бележка по разплащателната сметка в левове 6000 лв.. В резултат на тази стопанска операция се увеличават паричните средства по разплащателната сметка с 6000 лв. и се намаляват паричните средства в касата в левове с 6000 лв.

3. Доставени са материали съгласно фактура № за 16000 лв., като задължението към доставчика не е изплатено. Вследствие на тази стопанска операция се увеличават наличните материали в склада с 16000 лв. и възниква ново задължението към доставчика за 16000 лв.

Настъпилите изменения по Разплащателната сметка в левове и по сметка Доставчици ще бъдат отразени по следния начин:

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„Развитие на конкурентоспособността
на българската икономика“ 2007-2013
www.opcompetitiveness.bg

С/ка Разплащателна сметка в левове

Дебит

Кредит

Кредит

НС	50000	1.	20000
2	6000.		

С/ка Доставчици

Дебит

1.	20000	НС	30000
		3.	16000

Сборът от сумите, записани по дебита или по кредита на една счетоводна сметка през даден отчетен период, без началния остатък, се нарича *оборот по сметката*. Оборотите по сметката биват дебитни и кредитни. Сборът на сумите, записани по дебита на сметките, се нарича *дебитен оборот*. Сборът на сумите, записани по кредита на сметките, се нарича *кредитен оборот*.

Остатъкът по сметките, записан в началото на отчетния период се нарича *начален остатък (начално салдо)*, а в края на периода - *краен остатък (крайно салдо)*.

Когато към началният остатък се прибави дебитния оборот по дадена сметка, се получава *дебитен сбор*, а когато към началният остатък се прибави кредитния оборот по дадена сметка, се получава *кредитен сбор*.

По сметките за отчитане на състоянието и изменението на активите на предприятието кредитният сбор е равен на кредитния оборот, тъй като началният остатък е записан по дебита на сметката. При пасивните сметки е обратното – дебитния сбор е равен на дебитния оборот, защото началният остатък е записан по кредита на сметката.

Чрез съпоставяне на дебитния сбор и кредитния сбор по съответната сметка се получава крайният остатък по сметката (крайното салдо). Когато дебитният сбор е по-голям от кредитния сбор, сметката има дебитен остатък (дебитно салдо), а когато кредитният сбор е по-голям от дебитния сбор, сметката има кредитен остатък (кредитно салдо). Първият случай се отнася за активните сметки, а вторият – за пасивните сметки.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„Развитие на конкурентоспособността
на българската икономика“ 2007-2013
www.opcompetitiveness.bg

При активните сметки дебитният сбор е винаги по-голям или е най-малкото равен на кредитния сбор. При пасивните сметки тази зависимост е обратна – кредитният сбор е винаги по-голям или най-малкото равен на дебитния сбор.

Прекратяването на записванията по една счетоводна сметка в края на отчетния период води до нейното приключване. То се извършва чрез записване по сметката на крайния остатък в по-слабата страна. Този остатък е прието да се нарича салдо за уравнение. Чрез него се изравнява стойностния размер на дебита и кредита на сметката. В случаите, когато дебитният и кредитният сбор по сметката са равни, липсва салдо за уравнение. Салдото за уравнение е и крайното салдо за периода по сметката и се записва в противоположната страна на сметката – за активните сметки – в дебитната страна, а за пасивните сметки в кредитната страна.

Откриването, воденето и приключването на счетоводните сметки може да се изрази графично по следния начин:

Активна сметка

С/ка Разплащателна сметка в левове

Дебит		Кредит	
<u>НС.</u>	<u>50000</u>		
Увеличения (+):		Намаления (-)	
1. Постъпили суми	6000	1. Изплатени суми	20000
2. Постъпили суми	16000	2. Изплатени суми	13000
3. Постъпили суми	20000	3. Изплатени суми	12000
4. Постъпили суми	40000	4. Изплатени суми	4000
5. Постъпили суми	8000	5. Изплатени суми	31000
Дебитен оборот	90000	Кредитен оборот	80000
Дебитен сбор	140000	Кредитен сбор	80000
±		<u>Салдо за уравнение</u>	<u>60000</u>
	<u>140000</u>		<u>140000</u>
<u>Краен остатък</u>	<u>60000</u>		

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на конкурентоспособността на българската икономика“ 2007-2013 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Гражданско дружество „Бизнес инкубатор – Бургас“ и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Договарящия орган.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„Развитие на конкурентоспособността
на българската икономика“ 2007-2013
www.opcompetitiveness.bg

Остатъкът на активната сметка Разплащателна сметка в левове в края на периода е 60000 лв. (50000 + 90000 – 80000). Той е начален остатък (начално салдо) на сметката за следващия отчетен период и се записва по следния начин:

С/ка Разплащателна сметка в левове

Дебит	Кредит
<u>НС.</u> 60000	

Пасивна сметка

С/ка Персонал

Дебит	Кредит
	<u>НС.</u> 10000
Намаления (-)	Увеличения (+):
1. Изплатен аванс 4800	1. Начислена заплата 13000
2. Удръжки за данък 3000	2. Начислени обезщет. 500
3. Удръжки за вноски 1200	3. Начислени отпуски 1500
4. Изплатена заплата 10000	
	±
Дебитен оборот 19000	Кредитен оборот 15000
Дебитен сбор 19000	Кредитен сбор 25000
<u>Салдо за уравнение</u> 6000	
<u>25000</u>	<u>25000</u>
	<u>Краен остатък</u> 6000

Салдото за уравнение на пасивната сметка Персонал в края на периода е 6000 лв. (10000 + 15000 – 19000). Той е краен остатък за текущия период и начален остатък (начално салдо) на сметката за следващия отчетен период и се записва така:

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„Развитие на конкурентоспособността
на българската икономика“ 2007-2013
www.opcompetitiveness.bg

С/ка Персонал

Дебит	Кредит
	<u>НС.</u> <u>6000</u>

Сметката е свързана с баланса. Сумата по балансовите статии в края на предходния месец се записва като начален остатък по съответните сметки за текущия месец. А остатъците по сметките в края на текущия месец се пренасят по балансовите статии в края на текущия месец.

2. Двойното записване на стопанските операции по сметките

Двойното записване е счетоводен способ за тъждествено отразяване на стопанските операции по сметките, обуславящ равенство на оборотите по дебита и кредита на кореспондиращите сметки.

Двойното (двустранната) записване на стопанските операции по сметките произтича от икономическата същност на отразяването на операцията и изразява двойствения (дуалистичния) характер на всяка стопанска операция – тя предизвиква еднакво по размери изменение в два вида стопански или парични средствата или в два вида източниците на средства или в един вид средство и със същата сума изменение в съответния източник. В основата на способа на двойното записване по сметките стои правилото всяка стопанската операция да бъде записана с една и съща равна сума най-малко по две счетоводни сметки: по дебита на една сметка и по кредита на друга сметка. Отразяването на всяка стопанска операция два пъти дава възможност тя да се контролира.

Писменото счетоводно изразяване с указание на сметките, по които всяка стопанска операция ще се запише със съответната сума, се нарича **счетоводна статия**. Чрез счетоводните статии се изразяват връзките, които съществуват между

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„Развитие на конкурентоспособността
на българската икономика“ 2007-2013
www.opcompetitiveness.bg

счетоводните сметки, предизвикани от икономическата същност и обусловеност на обектите на счетоводството.

Съставянето на счетоводна статия ще се илюстрира със следния пример:

В шивашка фабрика гр. Габрово се доставят материали за производството на костюми - 1000 м. вълнен плат по 12 лв./м на обща стойност 12000 лв., съгласно фактура № 456 от 13. X. 200... г. Материалите са заприходени в склада със Складова разписка № 12.

В счетоводството постъпват фактурата и складовата разписка. От тях счетоводителят узнава, че в склада е постъпил материал, който е заприходен в склада на предприятието, но още не е платена фактурната стойност на доставчика.

Вследствие на тази стопанска операция настъпва увеличение в наличните материали в склада и увеличение на задълженията на предприятието към доставчиците. За да се изрази това по счетоводен начин, трябва да се дебитира с/ка Материали с 12000 лв. и да се кредитира с/ка Доставчици със същата сума. Счетоводната статия ще има вида:

<i>Дебит с/ка Материали</i>	<i>12000</i>
<i>Кредит с/ка Доставчици</i>	<i>12000</i>

Правилата за съставянето на счетоводната статия са следните:

- във всяка счетоводна статия се записва първо сметката, която се дебитира и след нея – сметката, която се кредитира според съдържанието на стопанската операция;
- сметките се записват в статията с леко разместване – дебитираната сметка се вписва по-вляво, а кредитираната сметка по-вдясно под нея, което води и до разместване на сумите в статията;
- наименованието на сметките се записва с главна буква;
- всяка счетоводна статия е балансирана – с каквато сума се дебитира една сметка, с такава сума се кредитира друга сметка, което е израз на прилагането на способа на двойното записване.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„Развитие на конкурентоспособността
на българската икономика“ 2007-2013
www.opcompetitiveness.bg

Балансираното двойно записване на стопанските операции по сметките осигурява необходимата точност на записването, възможност за контролиране на неговата правилност и е условие за безпроблемно съставяне на счетоводния баланс.

Счетоводните статии могат да бъдат два вида: прости и сложни. Видът им се определя от съдържанието на стопанската операция и обектите, които засяга. Когато стопанската операция засяга само два обекта счетоводната статия за нейното отразяване ще съдържа само две сметки и представлява *проста статия*. Когато стопанската операция засяга повече от два обекта, счетоводната статия, съставена за нейното отразяване, е *сложна* – тя съдържа повече от две сметки (колкото е броя на засегнатите обекти). Сложните статии се записват по дебита на една сметка и по кредита на неограничен брой сметки или обратното – по дебита на неограничен брой сметки и по кредита само на една сметка. Те спестяват времето за записване отразяването на стопанската операция и за регистриране в хронологичния дневник на сметките.

Съставянето на сложна счетоводна статия ще се илюстрира със следните два пример:

1. В „Дейзи“ ООД съгласно данъчна фактура № 567 от 20.10... се доставят резервни части и други материали за производството на компютри на обща стойност 20000 лв., и ДДС 20 % - 4000 лв. Сумата по фактурата 24000 лв. е дължима на доставчика. Предприятието е регистрирано по ЗДДС и има право на данъчен кредит.

Вследствие на стопанската операция настъпват изменения в три обекта на отчитането – материали, разчети с бюджета за ДДС и задължения към доставчици.

Счетоводната статия ще има вида:

<i>Дебит ска Материали</i>	<i>20000</i>
<i>Дебит ска Начислен ДДС за покупките</i>	<i>4000</i>
<i>Кредит с/ка Доставчици</i>	<i>24000</i>

4. „Дейзи“ ООД съгласно данъчна фактура № 607 от 30.10... продава компютри на обща стойност 30000 лв., и ДДС 20 % - 6000 лв. Сумата по фактурата 36000 лв. не е получена и е дължима от клиента.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„Развитие на конкурентоспособността
на българската икономика“ 2007-2013
www.opcompetitiveness.bg

Стопанската операция предизвиква изменения също в три обекта на отчитането – приходи от продажба на продукцията, разчети с бюджета за начисления ДДС и клиенти.

Счетоводната статия ще има вида:

<i>Дебит ска Клиенти</i>	<i>36000</i>
<i>Кредит ска Приходи от продажби на продукция</i>	<i>30000</i>
<i>Кредит с/ка Начислен ДДС за продажбите</i>	<i>6000</i>

Двойното счетоводно записване на стопанските операции по счетоводните сметки има контролно значение за проверка на правилността на записванията. То се изразява в обстоятелството, че общият стойностен размер на записванията по дебита на всички счетоводни сметки през даден отчетен период трябва да бъде равен на общия стойностен размер на записванията по кредита на всички счетоводни сметки през същия отчетен период. Ако не се получи равенство означава, че е допусната грешка, с която е нарушен способа на двойното счетоводно записване и тя трябва да се открие и коригира.

При съставянето на простите и сложните счетоводни статии сметките се подбират по начин, по който са свързани помежду си от съдържанието на стопанската операция. Посочването на взаимната връзка между счетоводните сметки като резултат от прилагането на способа на двойното записване на стопанската операция по счетоводните сметки се нарича *кореспонденция на сметките*. Тя позволява да се разкрие основното съдържание и характера на извършената стопанска операция

Освен наименование сметките могат да имат и шифри (цифрови обозначения). Шифрирането на сметките облекчава труда на счетоводните екипи и е необходима предпоставка и условие за автоматизирана обработка на счетоводната информация (АОСИ). На практика се съставят счетоводни статии само с шифрите (номерата) на счетоводните сметки.

В нашата практика за отчитането на стопанската дейност е възприет три цифров шифър на счетоводните сметки, а за бюджетните предприятия – подгрупите сметки са с тризначен номер, а сметките – са с четири цифров шифър. Така например в списъкът от сметки за стопанската дейност с/ка Материали има шифър 302, с/ка Доставчици – 401,

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„Развитие на конкурентоспособността
на българската икономика“ 2007-2013
www.opcompetitiveness.bg

с/ка Каса в лева 501, с/ка Разплащателна сметка в левове – 503, с/ка Основен капитал, изискващ регистрация – 101 и пр.

Ако съставим счетоводната статия за покупката на материали от доставчици за 12000 лв. с шифрите на посочените сметки, тя ще изглежда така:

302 / 401 12000

Това записване означава: “дебитирай с/ка Материали (защото тя е от ляво на чертата) и кредитирай с/ка Доставчици (защото тя е от дясно на чертата) с по 12000 лв. всяка. Сумата се записва еднократно, защото статията е проста и се отнася еднакво за двете сметки в нея. Очевидна е икономията на труд при работа с шифрите на сметките.

При АОСИ, след инсталирането на програмния продукт, въвеждането на индивидуалния сметкоплан е част от същината на работата по адаптирането на продукта към спецификата на обекта. При въвеждането на сметкоплана всяка сметка се дефинира с номер, наименование, описание на нейните основни характеристики, степента на аналитичност, място в баланса (раздел, група, подгрупа) и в отчета за приходите и разходите (група, подгрупа, точка).

Оборотни ведомости

За обобщаване на данните, записани по синтетичните и аналитичните сметки, за контролиране на правилността на записванията по тях, в края на отчетния период се съставят оборотни ведомости. Те са специални таблици, чрез които се извършва обобщаване и проверка на записванията по сметките от текущото счетоводно отчитане. Оборотните ведомости се съставят по отделно за състоянието на синтетичните сметки и на аналитичните сметки към дадена синтетична сметка.

Оборотната ведомост за положението на синтетичните сметки обобщава данните от всички синтетични сметки с посочване на номера и наименованието на сметката, началните салда (дебит и кредит), оборотите за месеца (дебит и кредит) и крайните салда (дебит и кредит). Тя се съставя в края на отчетния период и има следния вид:

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

НАЦИОНАЛНА
СТРАТЕГИЧЕСКА
РЕФЕРЕНТНА РАМКА
2007 – 2013

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„Развитие на конкурентоспособността
на българската икономика“ 2007-2013
www.opcompetitiveness.bg

ОБОРОТНА ВЕДОМОСТ

на предприятие „Алфа“ за синтетичните сметки към 31.12.200... г.

Ши фър на с/ка	Наименование на сметка	Начално салдо на 01.01.200... г.		Обороти през периода		Крайно салдо на 31.12.200... г.	
		Дебит	Кредит	Дебит	Кредит	Дебит	Кредит
1	2	3	4	5	6	7	8
101	Основен капитал	-	145000	-	-	-	145000
203	Сгради	60000	-		10000	50000	-
204	Машини и оборудване	30000	-	2000	5000	27000	-
302	Материали	20000	-	12000	16000	16000	-
303	Продукция	-	-	31000	15000	16000	-
401	Доставчици	-	5000	8000	10000		7000
503	Разплащателна с/ка в левове	40000	-	25000	22000	43000	-
	Всичко:	150000	150000	78000	78000	152000	152000

За съставените оборотни ведомости на синтетичните сметки трябва да са налице следните равенства и зависимости:

1. Сборът на началните салда по дебита и кредита на всички сметки е равен помежду си, тъй като отразяват остатъците по сметките при откриването им в началото на отчетния период (150000 лв., кол. 3 и 4).

2. Сборът на дебитите обороти по всички сметки е равен на сбора на кредитните обороти по тези сметки (78000 лв., кол. 5 и 6).

3. Сборът на крайните дебитни салда трябва да бъде равен на сбора на крайните кредитни салда, тъй като отразяват остатъците по сметките при приключването им в края на отчетния период (152000 лв., кол. 7 и 8).

4. Общата сума на дебитния остатък в края на отчетния период, намалена с начислената амортизация на дълготрайните амортизируеми активи, трябва да бъде равна на общата сума на актива на баланса.

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на конкурентоспособността на българската икономика“ 2007-2013 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Гражданско дружество „Бизнес инкубатор – Бургас“ и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Договарящия орган.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„Развитие на конкурентоспособността
на българската икономика” 2007-2013
www.opcompetitiveness.bg

5. Общата сума на кредитния остатък в края на отчетния период трябва да бъде равна на общата сума на пасива на баланса.

Оборотните ведомости за положението на аналитичните сметки към съответната синтетична сметка са предназначени за обобщаване на данните и проверка правилността на всички записвания по аналитичните сметки. Те биват два вида: а) за обобщаване и проверка на записванията по аналитичните сметки, които се водят само в стойностно изражение и б) за обобщаване и проверка на записванията по аналитичните сметки, които се водят в натурално и в стойностно изражение. Съставят се в края на отчетния период. Видът на оборотна ведомост, съставена само в стойностно изражение е:

ОБОРОТНА ВЕДОМОСТ

на аналитичните сметки към сметка „Доставчици” към 31.12.200... г.

Шифър на с/ка	Наименование на сметка	Начално салдо на 01.01.200... г.		Обороти през периода		Крайно салдо на 31.12.200... г.	
		Дебит	Кредит	Дебит	Кредит	Дебит	Кредит
1	2	3	4	5	6	7	8
4011	Доставчик “А”	-	2000	2000	3000	-	3000
4012	Доставчик “В”	-	3000	1500	1000	-	2500
4013	Доставчик “С”	-	-	3000	4500	-	1500
4014	Доставчик “D”	-	-	1500	1500	-	-
	Всичко:	-	5000	8000	10000	-	7000

За съставените оборотни ведомости на аналитичните сметки трябва да са налице следните равенства и зависимости:

1. Сборът на началните салда на всички аналитични сметки трябва да е равен на началното салдо по съответната синтетична сметка.

2. Сборът от дебитите обороти по всички аналитични сметки към дадена синтетична сметка трябва да бъде равен на дебитния оборот на синтетичната сметка.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„Развитие на конкурентоспособността
на българската икономика“ 2007-2013
www.opcompetitiveness.bg

3. Сборът от кредитните обороти по всички аналитични сметки към дадена синтетична сметка трябва да бъде равен на кредитния оборот на синтетичната сметка.
4. Сборът на крайните салда на всички аналитични сметки трябва да е равен на крайното салдо по съответната синтетична сметка.

Понятие за счетоводен баланс

Терминът баланс е от френски произход (balance) и означава равновесие, равенство.

С него се означава съпоставяне, балансиране, постигане на равенство между стойностните размери на двата основни обекта на счетоводството – активите и капитала на предприятието. *Балансът е отчет за финансовото състояние на предприятието, отразяващ групирането на видовете имущества и източниците за тяхното образуване към определена дата.*

В счетоводния баланс се съдържа обобщена информация за състоянието и измененията на активите и пасивите на предприятието в парично изражение. Той има таблична форма и се състои от две взаимосвързани части: актив и пасив. В едната част се представят активите (средствата, имуществото) на предприятието по състав и възплъщение. В другата част се представят пасивите, източниците на формиране на средствата, техният произход. Следователно счетоводният баланс съдържа информация, която показва към даден момент, какво притежава предприятието във вид на активи и какво дължи във вида на капитали, пасиви.

Понятията „пасив на баланса“ и „пасив/и на предприятието“ не са еднозначни по съдържание. Пасивът на баланса е частта от балансовата таблица, в която се представя информация за всички източници на средствата на предприятието, формирали активите към определен момент, т.е. информация за източниците на собствените средства и за източниците на чужди, временно привлечени средства в предприятието. Пасиви на предприятието са задълженията на предприятието към различни контрагенти, възникнали в резултат на получени от тях средства за временно ползване, които то трябва да се върнат на собствениците им в съответствие с предварително договорените

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„Развитие на конкурентоспособността
на българската икономика“ 2007-2013
www.opcompetitiveness.bg

условия. Всички източници на предприятието може да се нарекат пасиви, тъй като собственият капитал е също едно задължение на предприятието към неговите собственици (акционери).

Счетоводният баланс е техническо средство чрез което се постига прилагането на способа балансово обобщаване на отчетните данни. Той се съставя към определена дата на отчетния период.

Счетоводният баланс е моментна снимка на финансовото и имуществено състояние на предприятието, на резултатите от неговата дейност за изтеклия период.

Прието е в актива на баланса да се вписват средствата, ресурсите с които предприятието разполага, използва ги при извършване на дейността и очаква от тях на получи икономическа изгода.

В пасива на баланса се вписват капитала и другите пасиви на предприятието, т.е. съдържа се информация за източниците на средствата, за произхода на активите. Тази информация показва каква част от средствата са собствени и каква част са чужди, временно привлечени средства в предприятието.

Групирането на активите и пасивите в счетоводния баланс се извършва по раздели, групи и балансови пера (статии).

Разделите на баланса съдържат обобщена информация за състоянието на активите и пасивите според тяхната икономическа класификация.

Групите са част от разделите на баланса и съдържат по детайлизирана информация за отделните видове активи и пасиви.

Балансовите пера (балансовите статии) са най-малката структурна единица на счетоводния баланс, чрез която се показва състоянието на конкретни активи и пасиви към момента на съставянето на баланса.

Величината (сума в хил. лв.) на отделните балансови пера, на сборните данни за групи, раздели и общо на актива и пасива се посочва за текуща и предходна година.

Общите суми на актива и пасива на баланса трябва да са равни помежду си. Това равенство се определя от обстоятелството, че в счетоводния баланс намира отражение една и съща маса ресурси, изразени стойностно в два различни по своето икономическо

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„Развитие на конкурентоспособността
на българската икономика” 2007-2013
www.opcompetitiveness.bg

съдържание аспекта: веднъж по състав и възплъщение и втори път – по произход и принадлежност (източника на тяхното финансиране).

Данните за отделните балансови статии (периоди) при съставянето на баланса се вземат от съставената, проверена и засечена оборотна ведомост на синтетичните сметки за отчетния период и от счетоводния баланс на предприятието за предходния отчетен период. За текущата година данните за отделните балансови статии на актива и пасива на баланса се вземат от дебитните и кредитните салда на съответните синтетични сметки в оборотната ведомост. Посочените стойности в колоната “балансирана стойност” в счетоводния баланс за предходния отчетен период се записват в баланса за отчетния период като стойности за предходна година.

Форма, съдържание и структура на счетоводния баланс

Счетоводният баланс като специфична таблица има определена форма и съдържание. Формата на баланса се определя от начина на разположение на двете части на баланса. Тя представлява определена система на подреждане и описание на активите и капитала на предприятието. Известни са и се прилагат две балансови форми: едностранна и двустранна.

Едностранната форма на счетоводния баланс представлява таблица, в която активът и пасивът на баланса са описани вертикално, един под друг. Примерната схема на едностранен баланс е следната:

БАЛАНС

на предприятие “Х”, съставен към

Раздели, групи, статии	Сума
А. Дълготрайни активи	
Б. Краткотрайни активи	
В. Краткосрочни пасиви	
Нетни краткотрайни активи (Б-В)	
Г. Дългосрочни пасиви	
Нетни активи (А+Б-В-Г)	

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на конкурентоспособността на българската икономика” 2007-2013 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Гражданско дружество “Бизнес инкубатор – Бургас” и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Договарящия орган.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„Развитие на конкурентоспособността
на българската икономика“ 2007-2013
www.opcompetitiveness.bg

Д. Собствен капитал (А+ Нетни краткотрайни активи – Г)	
--	--

Двустранната форма на счетоводния баланс е също таблица, в която активът и пасивът са разположени хоризонтално, един до друг. Балансът има вида на буквата “Т”. В лявата страна се описват активът, а в дясната – пасивът. Непосредствено след тях, след сумата на актива и сумата на пасива се описват условните активи и условните пасиви (задбалансови пера). Примерната схема на двустранен баланс е следната:

БАЛАНС

на предприятие “Х”, съставен към

Актив

Пасив

№	Раздели, групи, балансови пера	Сума (хил. лв.)	№	Раздели, групи, балансови пера	Сума (хил. лв.)
	Описват се активите по състав, въплъщение и функционална роля			Описват се капиталите по произход – по източници на придобиване на активите	
	Сума на актива			Сума на пасива	
	Условни активи			Условни пасиви	

Използваните в предприятията форми на счетоводен баланс се регламентират с МСС 1 и НСС 1 “Представяне на финансовите отчети”⁶.

Чрез условните активи се посочва стойностният размер на чужди материални и нематериални активи, които временно се използват или се намират в предприятието (получени като обезпечение или по консигнационен договор, наети, на съхранение и

⁶ Двустранната форма на счетоводния баланс е представена към темата «Годишен финансов отчет» като приложение № 1.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„Развитие на конкурентоспособността
на българската икономика“ 2007-2013
www.opcompetitiveness.bg

др.), на собствените активи, които са извадени временно от оборота за различни гаранции, разни емисии за пускане в обръщение, чужди финансови активи, предоставени като обезпечение, както и условните вземания.

Чрез условните пасиви се посочва стойностният размер на условните задължения, произтичащи от постъпилите в предприятието чужди активи, или от поети от него условия по изпълнението на договорени сделки (условните задължения).

Условните активи и условните пасиви се посочват в баланса след сумата на актива и пасива и не се сумират с тях. Затова се наричат още задбалансови.

Целесъобразно и полезно е попълването на баланса да се извършва първоначално в левове, като в страни на черновата се посочват счетоводните сметки от оборотната ведомост, които участват към дадена балансова статия. След това трябва да се установят общите сборове на актива и пасива на баланса от всички балансови статии. Получаването на еднакъв сбор за актива и пасива на баланса е гаранция за правилността на съставения баланс. По-нататък се пристъпва към уточняване на междинните сборове по групи и раздели на актива и пасива на баланса. Повторното получаване на еднакъв сбор на актива и пасива от сумите на разделите позволява да се попълва формата баланс в хиляди левове.

4. Елементи на организацията на счетоводството в предприятието

1. Класификация на разходите

За нуждите на икономическата дейност на предприятието разходите могат да се групират по различни признаци (критерии). По-важните от тях са следните:

а) според икономическото съдържание на разходите:

- материални - това са разходите за материали, формуляри, консумативи, горива, амортизации и други;
- трудови - разходите за заплати и социално осигурявани на персонала и други възнаграждения.

б) според начина на отнасянето им към съответния вид производство:

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

- преки - могат да се отнесат непосредствено в момента на извършването им към отделен вид производство, а следователно и към конкретен вид продукция – разходите за суровини и материали, за работна заплата и осигуровки на производствените работници и др.;

- непреки (общи, косвени) - не могат да се отнесат непосредствено в момента на извършването им към конкретен вид производство или продукция и се разпределят между тях на определена от ръководството на предприятието база. Такива са разходите за организация и управление на предприятието, за реклама, за канцеларски материали, за амортизации и други.

в) според състава на разходите:

- едноелементни - състоят се от еднородни по икономическо съдържание елементи (материали, работна заплата и други);

- комплексни - състоят се от редица разнородни елементи и обикновено се формират от няколко различни едноелементни разходи (за организация, обслужване и управление на няколко вида производства и продукция, за ремонт на дълготрайни активи и други).

г) съобразно зависимостта на разходите от обема на произвежданата продукция или извършвана работа:

- условно-постоянни - не зависят от степента на заетост на персонала и колебанията в обема на произвежданата продукция, извършваната работа или оказваните услуга и за продължително време запазват размера си постоянен - разходите за заплати, за социални осигуровки, за амортизация, за поддържане на чистотата, за отопление, осветление и вода, за текущ ремонт, за наеми и други; те са условно постоянни, защото при рязко увеличение или намаление на обема на производството, макар и бавно, се променят;

- променливи - променят се в зависимост от обема на производството и степента на заетост – разходите за суровини и материали, за работна заплата и осигуровки на производствените работници, за комисиони възнаграждения и други;

д) според групирането им по икономически елементи:

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на конкурентоспособността на българската икономика“ 2007-2013 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Гражданско дружество „Бизнес инкубатор – Бургас“ и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Договарящия орган.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

- разходи за материали,
- разходи за външни услуги,
- разходи за амортизация,
- разходи за заплати и други възнаграждения,
- разходи за данъци, такси и други подобни плащания,
- разходи за провизии;
- разходи за последващи оценки на активи,
- разходи за социални осигуровки и надбавки,
- други разходи.

За нуждите на калкулацията и отчитането на разходите на предприятието от съществено значения е тяхната класификация според дейността за която се извършват. В зависимост от този признак разходите за дейността се подразделят на следните видове:

- разходи за основна дейност;
- разходи за спомагателна дейност;
- разходи за придобиване на дълготрайни активи;
- административни разходи;
- разходи за продажба на продукция;
- разходи за ликвидация на дълготрайни материални активи;
- разходи за социално-битова дейност;
- разходи при ликвидация и несъстоятелност;
- други разходи за дейността

Другите видове разходи са финансовите и извънредните разходи.

Финансовите разходи са свързани с управлението на финансовите ресурси на предприятието. Такива са разходите за лихви, отрицателните разлики от операции с финансови активи и инструменти, отрицателните разлики от промяна на валутните курсове и други разходи по финансови операции.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

Извънредни са разходите, които са възникнали случайно или са породени от събития извън обичайната производствено-стопанска дейност и не се очаква да възникнат отново периодически или във всеки посредващ отчетен период.

2. Списък на счетоводните сметки (сметкоплана)

За организацията и осъществяването на счетоводството всяко предприятие трябва да има разработена система на индивидуално прилагани сметки. Тя се разработва чрез подреждането на сметките в списък въз основа на примерния Национален сметкоплан на Националния съвет по счетоводство, разработен на основание списъкът на счетоводните сметки, създаден от Института на дипломираните експерт-счетоводители за стопанската дейност. Сметките в сметкоплана са структурирани на три нива: раздел, група, сметка в групата. На тази основа е образуван шифъра на сметката. Всяко от нивата е кодирано по десетична система. Разделите са номерирани с едноцифрено число от 1 до 9. Във всеки един от тях са включени близки по характер групи сметки с цифров шифър, който се образува от номера на раздела и шифър след него от 0 до 9 за изразяване на поредния номер на групата в раздела. Сметките във всяка една от групите имат трицифров номер, който съдържа номера на групата в раздела и цифра след него от 0 до 9 за изразяване на поредния номер на сметката в групата.

Разделите са следните:

В първи раздел са включени сметки за отчитане на капитала

В раздел втори – за отчитане на дълготрайните активи и дългосрочните вземания

В раздел - за отчитане на краткотрайните материални запаси

В раздел четвърти – за отчитане на разчетите на предприятието

В раздел пети – за отчитане на финансовите средства – парични средства и краткосрочни финансови активи и инструменти

В раздел шести – за отчитане на разходите

В раздел седми – за отчитане на приходите

Раздел осми е свободен като резерв

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

В раздел девети са посочени сметките за отчитане на условни активи и условни пасиви (задбалансови).

3. Същност и последователност на годишното счетоводно приключване

Последователността на годишното счетоводно приключване в предприятието може да се сведе най-обобщено до следните подготвителни етапи и работни процедури:

1. Инвентаризиране на активите и пасивите в края на отчетния период и счетоводно отразяване на констатираните инвентаризационни разлики.

2. Проверка на осчетоводяването на всички първични и вторични документи, съдържащи данни за извършените производствено-стопански и други свързани с тях операции, процеси и събития през отчетния период, и отстраняване на допуснатите грешки.

3. Установяване на настъпилите промени в оценъчната стойност на дълготрайните активи, материалните запаси, паричните средства, вземанията и задълженията в чуждестранна валута, дългосрочните и краткосрочните финансови активи и други активи и пасиви спрямо отчетната им стойност до момента и счетоводно отразяване на разликите.

4. Съставяне на приключителните счетоводни записвания по отношение на счетоводните сметки, чиито обороти трябва да се отнесат по функционално предназначение или по сметките, които ще участват в баланса.

5. Начисляване на данъка върху печалбата и другите отчисления в съответствие с разпоредбите на Закона за корпоративно подоходно облагане.

6. Осчетоводяване на годишното приключване на всички приходни сметки чрез тяхното отнасяне към финансовия резултат като печалба.

7. Осчетоводяване на годишното приключване на всички разходни сметки чрез тяхното отнасяне към финансовия резултат като загуба.

8. Установяване на финансовия резултат (счетоводната печалба/загуба) за отчетната година.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

9. Установяване на данъчната печалба/загуба за отчетната година, попълване и подаване на годишната данъчна декларация и осчетоводяване на получените разлики в нея по отношение на данъците (ако има такива).

10. Установяване на крайния финансов резултат (балансовата, чистата, нетната печалба/загуба) за отчетната година.

11. Приключване на регистрите за хронологично и систематично отчитане и съставяне на справките за счетоводните сметки по хронология и с натрупване от началото на годината.

12. Съставяне на годишни оборотни ведомости за синтетичните и аналитичните счетоводни сметки (за текущия период и с натрупване от началото на годината), проверяване на задължителните равенства в тях (дебитни и кредитни начални салда, обороти за месеца и крайни салда) и съставяне на главната книга.

13. Съставяне на годишния финансов отчет за дейността на предприятието към 31 декември, в съответствие с изискванията на Закона за счетоводството и приложимите счетоводни стандарти.

14. Проверка и заверка на годишния финансов отчет от дипломирани експерт-счетоводители или специализирано одиторско предприятие и неговото представяне на съответните вътрешни органи.

15. Съставяне на годишния доклад и анализ на финансовото състояние на предприятието, предназначени за управленските органи, общото събрание на акционерите и горестоящата организация.

16. Обсъждане на годишния финансов отчет на предприятието от ръководните му органи и вземане на решения по него.

17. Представяне на годишния финансов отчет на съответните външни органи и публикуване.

18. Съставяне на произтичащите от приемането и одобряването на годишния финансов отчет счетоводни записвания за разпределение на печалбата или за покриване на загуби.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

Чрез годишния финансов отчет ръководството на предприятието, свързаните с него и интересуващите се от неговата дейност предприятия и институции (съдружници - акционери, органи на данъчната администрация, контролна и надзорна система, осигурители, банки, кредитори и други контрагенти) могат да получат необходимата им информация за използването на активите и пасивите, за приходите и разходите и за финансовия резултат през отчетния период.

Ръководството на предприятието, има право да определя конкретната форма, съдържание и периодичност на финансовите отчети за нуждите на неговото управление.

4. Счетоводен баланс – същност, строеж, форма, съдържание и структура

Счетоводният баланс има таблична форма и се състои от две взаимосвързани части: актив и пасив. Формата, съдържанието и структурата на счетоводния баланс на предприятието се регламентират с Национален счетоводен стандарт - МСС 1 „Представяне на финансови отчети. Счетоводният баланс на предприятието включва балансова и условна (задбалансова) част и се съставя в двустранна (на фолио - активът и пасивът са показани в две противоположни страни на страницата) или едностранна форма. Надзорният или горестоящ орган определя вида на формата, в която ще се състави и представи счетоводният баланс.

Двустранната форма на счетоводния баланс е следната (вж. Счетоводен баланс):

Прието е в актива на баланса да се вписват средствата, ресурсите с които предприятието разполага, използва ги при извършване на дейността и очаква от тях на получи икономическа изгода.

В пасива на баланса се вписват капитала и другите пасиви на предприятието, т.е. съдържа се информация за източниците на средствата, за произхода на активите. Тази информация показва каква част от средствата са собствени и каква част са чужди, временно привлечени средства в предприятието.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„Развитие на конкурентоспособността
на българската икономика“ 2007-2013
www.opcompetitiveness.bg

Размерът (сума в хил. лв.) на отделните балансови пера, на сборните данни за групи, раздели и общо на актива и пасива се посочва за текуща година и за предходна година.

Общите суми на актива и пасива на баланса трябва да са равни помежду си. Това равенство се определя от обстоятелството, че в счетоводния баланс намира отражение една и съща маса ресурси, изразени стойностно в два различни по своето икономическо съдържание аспекта: веднъж по състав и въплъщение и втори път – по произход и принадлежност (източника на тяхното финансиране).

Групирането на активите и пасивите в счетоводния баланс се извършва по раздели, групи и балансови пера (статии).

Разделите на баланса съдържат обобщена информация за състоянието на активите и пасивите според тяхната икономическа класификация.

Групите са част от разделите на баланса и съдържат по детайлизирана информация за отделните групи активи и пасиви.

Балансовите пера (балансовите статии) са най-малката структурна единица на счетоводния баланс, чрез която се показва състоянието на конкретни активи и пасиви към момента на съставянето на баланса.

Величината (сума в хил. лв.) на отделните балансови пера, на сборните данни за групи, раздели и общо на актива и пасива се посочва за текуща и предходна година.

Данните за отделните балансови статии (пера) при съставянето на баланса се вземат от съставената, проверена и засечена оборотна ведомост на синтетичните сметки за отчетния период и от счетоводния баланс на предприятието за предходния отчетен период. За текущата година данните за отделните балансови статии на актива и пасива на баланса се вземат от дебитните и кредитните салда на съответните синтетични сметки в оборотната ведомост. Посочените стойности в колона “балансова стойност” в счетоводния баланс за предходния отчетен период се записват в баланса за отчетния период като стойности за предходна година.

Попълването на счетоводния баланс започва с раздел А на актива “Дълготрайни (дългосрочни) активи”. Към него са обособени пет групи: I “Дълготрайни материални

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„Развитие на конкурентоспособността
на българската икономика“ 2007-2013
www.opcompetitiveness.bg

активи”, II. “Дълготрайни нематериални активи”, III. “Дългосрочни финансови активи”, IV. Търговска репутация и V. Разходи за бъдещи периоди.

За първите две групи дълготрайни активи: I. “Дълготрайни материални активи” и II. “Дълготрайни нематериални активи” балансовата стойност се изчислява като разлика между дебитните салда на оборотната ведомост за сметките, отнасящи се към тези групи (отчетната стойност), и коректива (начислената до момента амортизация), който се взема от аналитичната отчетност по сметки 241 Амортизация на ДМА и 242 Амортизация на ДНА.

Към “Дълготрайни материални активи” се посочват следните балансови пера: 1. Земи (терени), 2. Сгради и конструкции, 3. Машини и оборудване, 4. Съоръжения, 5. Транспортни средства, 6. Основни стада, 7. Други дълготрайни материални активи и 8. Разходи за придобиване и ликвидация на ДМА.

Към “Дълготрайни нематериални активи” се включват следните балансови пера: 1. Права върху собственост, 2. Програмни продукти, 3. Продукти от развойна дейност и 4. Други ДНА.

Група III е Дълготрайни финансови активи. Тя обхваща: 1. Дялове и участия, 2. Инвестиционни имоти, 3. Други дългосрочни ценни книжа и 4. Дългосрочни вземания.

Група IV е Търговска репутация с две балансови пера: 1. Положителна репутация и 2. Отрицателна репутация.

Необходимите данни за група IV. Търговска репутация се вземат от сметки 231 “Положителна търговска репутация” и 232 “Отрицателна търговска репутация”, като за втората репутация те се записват в баланса със знак минус.

Група V са Разходите за бъдещи периоди.

Към раздел Б “Краткотрайни (краткосрочни) активи” се отнасят следните групи: I. “Материални запаси” (материали, продукция, стоки, млади животни и животни за угояване, дребен продуктивен добитък, незавършено производство и други материални запаси). II. “Краткосрочни вземания”: (вземания от свързани предприятия, вземания от клиенти и доставчици, вземания по предоставени търговски заеми, съдебни и присъдени вземания, данъци за възстановяване и други краткосрочни

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„Развитие на конкурентоспособността
на българската икономика“ 2007-2013
www.opcompetitiveness.bg

вземания). III. “Краткосрочни финансови вземания” (финансови активи в свързани предприятия, изкупени собствени дългови ценни книжа, краткосрочни ценни книжа, благородни метали и скъпоценни камъни, други краткосрочни финансови активи), IV. “Парични средства” (парични средства в брой, парични средства в безсрочни депозити, блокирани парични средства, парични еквиваленти) и V. “Разходи за бъдещи периоди”.

Раздел Г е за “Условни активи”.

Чрез условните активи се посочва стойностният размер на чужди материални и нематериални активи, които временно се използват или се намират в предприятието (получени като обезпечение или по консигнационен договор, наети, на съхранение и др.), на собствените активи, които са извадени временно от оборота за различни гаранции, разни емисии за пускане в обръщение, чужди финансови активи, предоставени като обезпечение, както и условните вземания.

Начинът на попълване на пасива на баланса е подобен на актива. Тук данните се вписват за текущата година по балансова стойност. Пасивът на баланса се състои от следните раздели:

Раздел А на пасива е “Собствен капитал” и съдържа три групи: I “Основен капитал”, с три балансови пера: 1. Записан капитал. 2. Невнесен капитал (в който се показват дебитните салда на сметка 426 Вземания по записани дялови вноски с отрицателен знак) и 3. Изкупени собствени акции; II “Резерви” с три балансови статии: 1. Премии от емисии. 2. Резерв от последващи оценки на активи и пасиви и 3. Целеви резерви в т.ч. общи, специализирани и други резерви; III “Финансов резултат” с три балансови статии: 1. Неразпределена печалба. 2. Непокрита загуба и 3. Текуща печалба (загуба).

Раздел Б “Дългосрочни пасиви” съдържа две групи: I “Дългосрочни задължения”, с шест балансови пера: 1. Задължения към свързани предприятия, 2. Задължения към финансови предприятия, в т.ч. към банки, 3. Задължения по търговски заеми, 4. Задължения по облигационни заеми, 5. Отсрочени данъци и 6. Други дългосрочни задължения и II. “Приходи за бъдещи периоди и финансираня”.

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на конкурентоспособността на българската икономика“ 2007-2013 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Гражданско дружество “Бизнес инкубатор – Бургас“ и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Договарящия орган.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„Развитие на конкурентоспособността
на българската икономика“ 2007-2013
www.opcompetitiveness.bg

Раздел В “Краткосрочни пасиви” има две групи: I “Краткосрочни задължения”, с девет балансови статии, свързани с отделните видове задължения (към свързани предприятия, към финансови предприятия, в т.ч. към банки, към доставчици и клиенти, по търговски заеми, към персонала, към осигурителни предприятия, данъчни задължения и други краткосрочни задължения) и II. “Приходи за бъдещи периоди и финансираня”.

Последният раздел Д е за “Условни пасиви”.

Чрез условните пасиви се посочва стойностният размер на условните задължения, произтичащи от постъпилите в предприятието чужди активи, или от поети от него условия по изпълнението на договорени сделки (условните задължения).

Условните активи и условните пасиви се посочват в баланса след сумата на актива и пасива и не се сумират с тях. Затова се наричат още задбалансови.

Целесъобразно и полезно е попълването на баланса да се извършва първоначално в левове, като в страни на черновата се посочват счетоводните сметки от оборотната ведомост, които участват към дадена балансова статия. След това трябва да се установят общите сборове на актива и пасива на баланса от всички балансови статии. Получаването на еднакъв сбор за актива и пасива на баланса е гаранция за правилността на съставения баланс. По-нататък се пристъпва към уточняване на междинните сборове по групи и раздели на актива и пасива на баланса. Повторното получаване на еднакъв сбор на актива и пасива от сумите на разделите позволява да се попълва формата баланс в хиляди левове и да се подготви за проверка и заверка от дипломирани експерт-счетоводители и за представяне на адресантите.

Предприятия представят счетоводния баланс на данъчните органи, МФ, НСИ и съответното ведомство.

5. Отчет за приходите и разходите

Отчетът за приходите и разходите съдържа обобщена информация за извършените разходи, получените приходи и финансовия резултат на предприятието за отчетния период. Той разкрива механизма за получаването на финансовия резултат.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„Развитие на конкурентоспособността
на българската икономика” 2007-2013
www.opcompetitiveness.bg

Неговата форма, структура и съдържание са определени също с МСС 1 - Представяне на финансови отчети.

Отчетът за приходите и разходите представлява двустранна таблица (лява – разходи, и дясна - приходи) или едностранна таблица (с вертикално редуване на отделните видове приходи и разходи).

Всяка част от своя страна се състои от раздели и групи.

Към раздел А. “Разходи за обичайната дейност” се отнасят групите: I. “Разходи по икономически елементи”. II “Суми с корективен характер”, III. “Финансови разходи”.

Раздел Б е “Общо разходи за дейността (I+II+III).

Раздел В е “Печалба от обичайната дейност”.

Група IV е “Извънредни разходи”.

Раздел Г е “Общо разходи” (Б+IV)

Раздел Д е “Счетоводна печалба”

Група V е “Разходи за данъци” с отделни позиции за данъци от печалбата и други данъци.

Раздел Е е “Печалба” (Д-V).

Към приходите се включват следните раздели и групи: Раздел А “Приходи от обичайната дейност” с три групи: I. Нетни приходи от продажби (на продукцията, стоки, услуги, други), II. “Приходи от финансираня, III. “Финансови приходи”.

Раздел Б е “Общо приходи за дейността (I+II+III).

Раздел В е “Загуба от обичайната дейност”.

Група IV е “Извънредни приходи”.

Раздел Г е “Общо приходи” (Б+IV)

Раздел Д е “Счетоводна загуба”

Раздел Е е “Загуба” (Д+V от разходите).

Основен източник на информация за съставянето на Отчета за приходите и разходите е оборотната ведомост. От счетоводните сметки в нея за отчитане на разходите и приходите в предприятието се вземат необходимите данни.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„Развитие на конкурентоспособността
на българската икономика“ 2007-2013
www.opcompetitiveness.bg

Чрез сбируване на общо разходи и общо приходи за дейността по отчета за приходите и разходите и получаване на разликата между тях се установява крайният финансов резултат от дейността на предприятието. При печалба той се записва в раздел В Печалба от обичайната дейност в страната на разходите, за да балансира тяхната сума до тази на приходите, а при загуба - в раздел В “Загуба от обичайната дейност” в страната на приходите, за да изравни тяхната сума със сумата на разходите. След това се вземат предвид и извънредните разходи и извънредните приходи и се установява общо разходи и общо приходи. Разликата между тях съставлява счетоводната печалба или счетоводната загуба за периода. Те се коригират с начислените разходи за данъци и се получава крайния финансов резултат – печалба или загуба. Получената сума като финансов резултат по отчета за приходите и разходите на предприятието трябва да е равна на остатъка по с/ка 123 “Печалби и загуби от текущата година”.

6. Отчет за собствения капитал

Предприятията съгласно Закона за счетоводството трябва да представят като съставна част към пълния годишния финансов отчет и отчет за собствения капитал. Той се попълва от началните и крайните салда и оборотите на синтетичните сметки, които показват измененията в капитала и участват при попълването на балансовите статии на раздел А “Собствен капитал” на пасива на баланса. В него се представят:

- * Салдото на собствения капитал в началото на отчетния период (към 1 януари).
- * Всички промени за сметка на собственици (увеличения и намаления), настъпили в тях през отчетния период.
- * Финансовия резултат за текущия период
- * Разпределение на печалбата, в т.ч. за дивиденди
- * Покриване на загуба
- * Последващи оценки на дълготрайни материални активи, в т.ч. увеличения и намаления

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„Развитие на конкурентоспособността
на българската икономика“ 2007-2013
www.opcompetitiveness.bg

- * Последващи оценки на финансови активи и инструменти в т.ч. увеличения и намаления
- * Промени в счетоводната политика, грешки и други
- * Други изменения в собствения капитал
- * Салдо на собствения капитал към края на отчетния период (към 31 декември на текущата година)
- * Промени от преводи на годишни финансови отчети на предприятия в чужбина
- * Промени от преизчисляване на финансови отчети при свръхинфлация
- * Преизчислен собствен капитал към края на отчетния период.

Всички показатели в отчета за собствения капитал и капиталовите резерви се посочват в хоризонтален разрез по техните компоненти (основен капитал, резерви – премии от емисия, резерв от последващи оценки на активи и пасиви, целеви резерви (общи, специализирани, други), финансов резултат – печалба или загуба, резултат от преводи, общо собствен капитал.

Формата и съдържанието на отчета за капитала и резервите се регламентират с МСС 1 „Представяне на финансови отчети“.

7. Отчет за паричните потоци

Следващият отчет, който представят предприятията е за паричните потоци. Той обобщава общите суми по търговските и други сделки през определен отчетен период. Неговата форма и съдържание, правилата и редът за съставяне и представянето на информацията за паричните потоци се регламентират за всички предприятия (без застрахователните, инвестиционните, пенсионните фондове и бюджетните) с МСС 7 - Отчети на парични потоци.

Основната цел на отчета за паричните потоци е да осигури информация за историческите изменения на паричните наличности и паричните еквиваленти на предприятието през определен период. Втората цел е да даде възможност да се вникне в инвестиционните и финансовите операции на отчитащото се предприятие. По-

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„Развитие на конкурентоспособността
на българската икономика“ 2007-2013
www.opcompetitiveness.bg

конкретно, отчетът за паричните потоци трябва да помогне на акционери и кредитори да оценят:

1. Възможностите за генериране на бъдещи положителни парични потоци.
2. Възможността за погасяване на задължения и изплащане на дивиденди.
3. Причините за разликите между прихода и паричните постъпления и плащания.
4. Аспектите на паричните и безналичните инвестиционни и финансови операции.

Отчетът за паричните потоци е необходим компонент на цялостното финансово счетоводство. Ползата от неговото представяне наред с баланса и отчета за приходите и разходите се подчертава в МСС 7 “Отчети за паричните потоци” :

1. Той предоставя поглед върху финансовата структура на предприятието (включително неговата ликвидност и платежоспособност) и способността му да въздейства върху размера и времето на възникване на паричните потоци, за да се приспособява към променящите се обстоятелства и възможности.

2. Той предоставя на потребителите на финансови отчети информация, необходима за оценка на промените в активите, пасивите и собствения капитал.

3. Увеличава се степента на сравнимост на отчетността за резултатите от дейността на различните предприятия, защото се елиминират ефектите от използването на различни счетоводни третираня на едни и същи операции и събития.

4. Той служи за индикатор на размера, времето на възникване и сигурността на бъдещите парични потоци. Когато едно предприятие има система за планиране на бъдещите си парични потоци, отчетът за паричния поток би могъл да се използва като критерий за оценяване точността на минали прогнози на тези бъдещи парични потоци. Тази полза е обяснена от стандарта както следва:

а) отчетът за паричните потоци е полезен при сравняването на минали оценки за бъдещи парични потоци и информацията за паричните потоци от текущата година;

б) той е от полза при оценяване връзката между рентабилността и нетните парични потоци и влиянието на променящите се цени.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„Развитие на конкурентоспособността
на българската икономика“ 2007-2013
www.opcompetitiveness.bg

Отчетът за паричните потоци представя паричните потоци през отчетния период, групирани по основна, инвестиционна и финансова дейност, чрез пряк и косвен метод.

Пряк метод е този, при който паричните потоци от различните видове сделки, извършени от предприятието, се отразяват в отделните дейности по основни класове брутни парични постъпления и брутни плащания за отчетния период.

При прекия метод информацията за съставяне на отчета може да бъде получена от:

- счетоводните регистри на предприятието за движението на паричните му средства;
- размера на статиите в отчета за приходите и разходите, коригиран с промените през отчетния период в размера на статиите на счетоводния баланс, като се вземат предвид всички промени в тези статии, настъпили в резултат на сделки, осъществени без използването на парични средства.

При подробния разбор на горните данни, отнасящи се до отчитането на паричните средства, вниманието се насочва към разграничаването на вида дейност и посоката на паричния поток.

Косвен метод е този, при който паричните потоци в отделните дейности се отразяват основни класове като нетни парични потоци чрез коригиране на нетната печалба или загуба за отчетния период със съвкупните ефекти от различните видове сделки, осъществени от предприятието. Нетната печалба или загуба се коригират със:

- промените през отчетния период в размера на статиите на счетоводния баланс, и
- всички статии на счетоводния баланс, отчета за приходите и разходите и отчета за собствения капитал, които не кореспондират с парични потоци.

Отчетът за паричните потоци има вертикална и хоризонтална структура. Във вертикалната структура паричните потоци са обособени в шест групи, означени с главни букви, като първите три групи съдържат отделни неозначени позиции. В хоризонталната структура информацията за паричните потоци се представя поотделно за текущия и предходния период в три разреза: постъпление, плащания и нетен поток.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

Групите, в които се класифицират паричните потоци в предприятията са:

А. Парични потоци от основна дейност

В тази част на отчета се посочват паричните потоци от обичайната дейност, свързани с търговски контрагенти, с краткосрочни финансови активи, държани за търговски цели, с трудови възнаграждения, с лихви, комисиони, дивиденди и други подобни, потоци от положителни и отрицателни курсови разлики, платени и възстановени данъци върху печалбата, плащания при разпределение на печалби, други парични потоци от основната дейност и всичко парични потоци от основна дейност.

Б. Парични потоци от инвестиционна дейност

Тази група обхваща паричните потоци, свързани с дълготрайни активи, с краткосрочни финансови активи, с лихви, комисиони, дивиденди и други подобни, придобивания чрез бизнес комбинации, положителни и отрицателни валутни курсови разлики, свързани с инвестиране, други парични потоци от инвестиционна дейност и всичко парични потоци от инвестиционна дейност.

В. Парични потоци от финансова дейност

Финансовата дейност също е насочена към генерирането на бъдещите печалби или загуби за дружеството. В резултат от нея се предизвикват промени в обема и структурата на собствения и привлечения капитал, т.е. осигурява се бъдещия растеж на предприятието. Паричните потоци, които обхваща тази група, са свързани с емитирането и обратното придобиване на ценни книжа, с допълнителни вноски от собствениците и връщането им, с получени или предоставени заеми, лихви, комисиони, дивиденди и други подобни, плащания на задължения по финансов лизинг, потоци от положителни и отрицателни валутни курсови разлики, свързани с финансовата дейност, други парични потоци от финансова дейност и всичко парични потоци от финансова дейност.

Паричните потоци от посочените три вида дейности се разглеждат за текущия период и за предходния период в две посоки: входящи (постъпленията) и изходящи (плащанията). Разликата между тях съставлява нетен паричен поток от съответната дейност.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„Развитие на конкурентоспособността
на българската икономика” 2007-2013
www.opcompetitiveness.bg

В следващите три групи на отделни редове се посочват измененията и наличностите на парични средства.

В група Г се определя изменението на паричните средства през периода като сбор от горните три раздела (А + Б + В) по постъпления, плащания и като нетен поток.

В група Д се посочват парични средства в началото на периода (към 1 януари).

В група Е се показват паричните средства в края на периода.

Някои от дефинираните понятия в МСС 7 – “Отчети за паричните потоци” са:

“Парични средства” - краткосрочни финансови активи под формата на парични наличности и/или парични еквиваленти.

“Парични наличности” - налични в брой пари и безсрочни депозити.

“Парични еквиваленти” – краткосрочни, високо ликвидни вложения, които са лесно обратими в съответни парични суми и които съдържат незначителен риск от промяна в стойността им.

“Парични потоци” - входящите (постъпленията) и изходящите (плащанията) потоци от парични наличности и парични еквиваленти.

8. Приложения към годишния финансов отчет

Приложенията към годишния финансов отчет са в съответствие с приложимите счетоводни стандарти – МСС 1 “Представяне на финансовите отчети”. Като елементи на годишния финансов отчет в преобладаващата си част те съдържат информация за измененията в активите и пасивите през отчетния период. За тяхното попълване се използват счетоводни данни от съответните синтетични и аналитични сметки и от други източници на счетоводна информация. В друга част от приложенията се съдържат данни, които поясняват прилаганата счетоводна политика - използвани счетоводни методи, правила, оценки и промените, които са настъпили в тях, и показатели за характеризирание на финансовото и имуществено състояние на предприятието.

Приложението представлява отчетни форми (елементи) – приложения, към годишния финансов отчет, определени от Министерството на финансите и

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„Развитие на конкурентоспособността
на българската икономика“ 2007-2013
www.opcompetitiveness.bg

Националният статистически институт. В тях се съдържа информация, позволяваща по-подробно описание и анализ на посочените в основните отчети показатели. Те са:

- Справка за оповестяване на счетоводната политика – елемент № 7.1.
- Справка за дълготрайните (дългосрочните) активи – елемент № 7.2.
- Справка за вземанията, задълженията и провизиите – елемент № 7.3.
- Справка за ценните книжа – елемент № 7.4.
- Справка за участията в капиталите на други предприятия – елемент № 7.5.
- Справка за приходите и разходите от лихви – елемент № 7.6.
- Справка за извънредните приходи и разходи - елемент № 7.7.
- Справка за финансовите резултати - елемент № 7.8.
- Справка за данъци от печалбата върху временни разлики - елемент № 7.9.

С попълването на тези елементи приключва съставянето на задължителната част на годишния финансов отчет на предприятието, която се представя на съответните външни потребители.

9. Счетоводни принципи

Действащо предприятие

Приема се, че едно предприятие е действащо, ако:

- може обосновано да се предположи, че то ще остане такова в следващия отчетен период (следващата календарна година), тоест няма реална заплаха то да изпадне в неплатежоспособност или несъстоятелност;
- предприятието няма нито намерение, нито необходимост да ликвидира или значително да намали обема на своята дейност.

В противен случай при изготвянето на финансовите отчети следва да се приложи ликвидационна или друга подобна счетоводна база.

Текущо начисляване

Това означава, че приходите и разходите, произтичащи от сделки и събития, се начисляват към момента на тяхното възникване, независимо от момента на

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„Развитие на конкурентоспособността
на българската икономика“ 2007-2013
www.opcompetitiveness.bg

получаването или плащането на паричните средства или техните еквиваленти и се включват във финансовите отчети за периода, за който се отнасят.

Например: Ако сме продали на клиент стока през текущия месец (година), но клиента фактически ни заплати стоката през следващия месец (година), то прихода от продажба ще бъде признат в текущия месец (година), а не през следващия месец (година), когато са получени парите.

Съпоставимост между приходите и разходите

Това означава, че разходите, извършени във връзка с определена сделка или дейност, се отразяват във финансовия резултат за периода, през който предприятието черпи изгода (получава приходи) от тях, а приходите се отразяват за периода, през който са отчетени разходите за тяхното получаване. Само при спазването на този принцип може да се получи коректен финансов резултат за всеки отчетен период, без той да бъде изкривен за сметка на друг отчетен период.

Например: Ако сме закупили стока за 100 лева през текущия месец (година) и сме я продали за 120 лева през следващия месец (година), разхода от 100 лева за придобиване на стоката ще бъде признат в месеца (годината) на прихода от продажбата на стоката. Така няма да се изкривят резултатите от двата периода – тоест в първия да има по-висока загуба, защото има разходи срещу които няма приходи, а в следващия период да има по-висока печалба, защото има приходи срещу които няма разходи.

Предимство на съдържанието пред формата

Това означава, че сделките и събитията се отразяват счетоводно, съобразно тяхното икономическо съдържание, същност и финансова реалност, а не формално според правната им форма.

Например: Ако един договор е дефиниран в заглавието си като договор за покупко-продажба, но от съдържанието му става ясно че той на практика е договор за наем – той ще бъде приет като договор за наем, а не като договор за покупко-продажба, както е дефиниран в заглавието си.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„Развитие на конкурентоспособността
на българската икономика“ 2007-2013
www.opcompetitiveness.bg

Вярно и честно представяне

Този принцип изисква обективно представяне на стопанските операции (в т.ч. сделки), активите и пасивите в счетоводните отчети на предприятията.

Счетоводителите следва винаги да спазват този принцип и да не се поддават на натиск на ръководството или трети страни за манипулиране на счетоводните отчети с цел да се покаже по-добро или по-лошо финансово състояние или несправедлива (изкривена) стойност на активите и пасивите. Ролята на независимия финансов одит е именно да събере необходимите доказателства и да потвърди, че счетоводните отчети са съставени вярно и честно.

Същественост

Принципът за Същественост в счетоводната отчетност означава прагматично да се отчетат, обобщава и/или детайлизира всяка стопанска операция, счетоводен обект или финансов отчет.

Типичен пример е определяне на стойностен праг на същественост за отчитане на един дълготраен актив като такъв при неговото придобиване, а всички други активи, макар и да отговарят на критериите за дълготраен актив да се отчитат като текущ разход при тяхното придобиване, ако тяхната стойност е под определена цена – например 500 лева. Изхождайки именно от принципа за Същественост, се съставя и конструира сметкоплана и степента на аналитичност на всяка сметка в него. Безсмислено е да има сложно, детайлно и трудоемко отчитане за обекти, които представляват несъществена част от стопанския оборот и спокойно биха могли да бъдат отнесени в графата ”други приходи”, например. Съществеността в счетоводната отчетност и финансовите отчети е нещо, което се преценява от спецификата на дейността и нуждите от финансова информация за доброто управление на конкретното предприятие.

Или казано и по друг начин – съществена е всяка операция, която съществено променя финансовите отчети, на база на която ползвателите на тези финансови отчети биха взели грешни решения или биха си направили грешни изводи за състоянието на предприятието.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

Предпазливост

Предпазливостта изисква оценяване и отчитане на предполагаемите рискове и очакваните евентуални загуби при счетоводното третиране на стопанските операции с цел получаване на действителен (верен и честен) финансов резултат. Принципа за предпазливостта може да бъде разгледан и като принцип за професионален консерватизъм или песимизъм, чрез който всички стопански операции и факти да бъдат преценявани и отразявани консервативно и с доза песимизъм, така че да се избегне риска от представяне на една несигурност по неподходящ начин в счетоводните отчети, което да доведе не само до изкривяване на финансовия резултат или собствения капитал на едно предприятие, но да доведе до вземане на неправилни управленски решения, които могат сериозно да навредят на предприятието, дори да го доведат до фалит.

Независимост на отделните отчетни периоди и стойностна връзка между начален и краен баланс

Този принцип изисква всеки отчетен период да се третира счетоводно сам за себе си независимо от обективната му връзка с предходния и със следващия отчетен период, като данните на финансовия отчет в началото на текущия отчетен период трябва да съвпадат с данните в края на предходния отчетен период.

Документалната обосновааност

Това означава предприятията да осъществяват счетоводството на основата на стопанските операции и факти, като спазват изискванията за съставянето на документите съгласно действащото законодателство.

Всяка стопанска операция трябва да бъде обезпечена документално, като доказателство, че тя е извършена и условията, при които е извършена.

В счетоводството, устни доказателства не се приемат, всичко трябва да е надлежно документирано.

Например: плащане се доказва с разписка или банково извлечение; доставка се доказва с фактура и приемо-предавателен протокол (където е необходимо) и т.н.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„Развитие на конкурентоспособността
на българската икономика“ 2007-2013
www.opcompetitiveness.bg

Запазване на счетоводната политика

Този принцип изисква, по възможност, счетоводната политика от предходния отчетен период да се запази и в следващия отчетен период, с цел постигане на съпоставимост на счетоводните данни и показатели през различните отчетни периоди.

Това е важно, за да може да се направи коректна съпоставка между приходи и разходи, активи и пасиви, печалби и загуби в различни отчетни периоди за нуждите на управлението. Ако през различните отчетни периоди са използвани различни счетоводни политики за амортизация, за оценка на активи и пасиви, за признаване на приходи и разходи и т.н, подобен съпоставителен паралел няма да е коректен и ще затрудни прогнозирането и управлението на предприятието.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд
за регионално развитие
Инвестираме във вашето бъдеще

Използвани източници:

1. Христов, М. Основи на финансите. С., ВУЗФ, 2006
2. Христов, М. и Христов, Ст. Книга за парите, В. Търново, Абагар, 2002
3. Младенов, М. Пари, банки, кредит. Варна, 2002
4. Адамов, В. и колектив. Финанси, В. Търново, Абагар, 2001
5. Георгиев, Л. Банкови системи. Варна, 2005
6. Мишкин, Фр. Теория на парите, банковото дело и финансовите пазари. С., 1998,
7. Нейков, „Основи на счетоводството и финансите“, София, 2007 г.
8. Петров, Г. Основи на финансите на фирмата. С., 2000
9. Савов и колектив. Икономикс. С., „Стопанство“, 1998,
10. Стефанова, П. Банки и кредитно посредничество. С., 1999
11. Стоянов, В. Основи на финансите. т.1, С., 2000
12. Стоянов, В. Основи на финансите. т.2, С., 1998
13. Трифонов, Б. и др. Корпоративни финанси. С., 1999
14. Финансова и кредитна енциклопедия, т. 2, Варна, Г. Бакалов, 1982